

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GEOGRAFIJO
ODDELEK ZA SLAVISTIKO

TIMOTEJ TRČEK

Geografska analiza grško-makedonskega spora

Diplomsko delo

Mentor:izr. prof. dr. Jernej Zupančič
doc. dr. Namita Subiotto

Univerzitetni študijski program
prve stopnje:
GEOGRAFIJA - DVO
JUŽNOSLOVANSKI ŠTUDIJI - DVO

Ljubljana, 2014

IZVLEČEK

GEOGRAFSKA ANALIZA GRŠKO-MAKEDONSKEGA SPORA

Spor o imenu se nanaša na grško nasprotovanje makedonski uporabi imena Republika Makedonija, saj naj bi bilo ime grškega izvora in kot tak del grške kulturne lastnine ter naj bi izražalo pretenzije Makedonije po grškem ozemlju. Je posledica več kot stoletje in pol trenj med obema vpletenima stranema, v današnji obliki pa traja od razglasitve makedonske neodvisnosti in zaradi njega Grčija Makedoniji postavlja številne gospodarske in politične ovire, Makedonija pa grškim pritiskom ne popušča in z nekaterimi dejanji celo pogloblja spor. Vpleteni strani ga rešujeta bilateralno ali pod vodstvom mednarodne skupnosti, nekateri segmenti spora pa so se reševali celo na sodišču. Pogajanja potekajo že dve desetletji, zaznamujejo pa jih manjši napredki in nazadovanja. Pogosto se dogaja, da Grčija sporazumov ne spoštuje in Makedonijo ovira, kar je v nasprotju z dogovori med državama, mednarodna skupnost pa kljub temu nanjo ne vrši nobenega pritiska, saj je Grčija očitno preveč pomemben dejavnik v mednarodni diplomaciji. Po drugi strani pa Makedonija kljub precej manj pomembnem položaju v mednarodni skupnosti stanje poslabšuje s poudarjanjem elementov svoje identitete, katere si lasti tudi Grčija in so torej točke spora med državama. Namen naloge je predstaviti ozadje spora, njegove vzroke, posledice in poskuse reševanja.

KLJUČNE BESEDE: Makedonija, Grčija, grško-makedonski spor, identiteta, pogajanja

ABSTRACT

GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF A GREEK-MACEDONIAN DISPUTE

The dispute on the name refers to Greece's contradiction to Macedonia's use of the name Republic of Macedonia, because the name is supposed to be of a Greek origin and as such a part of Greek cultural heritage. The name is supposed to make Macedonian pretension to a Greek land. It is a consequence of a more than a centenary and a half long tensions between both respective parties. In today's shape it started at Macedonian's declaration of independence and because of this dispute Greece makes numerous economic and political blockades to Macedonia, but Macedonia insists and with some actions even makes the dispute worse. Both respective parties try to solve the dispute bilaterally or under guidance of international community, some segments of dispute were even brought to court. The negotiations have been in prospect for two decades with some advancements and some regressions. It often happens that Greece does not respect agreements and blocks Macedonia, which is contrary to the agreements between the two countries and the international community, however, it has been exerting any pressure, because Greece is obviously more significant factor in international diplomacy. On the other hand, Macedonia, despite much less important position in the international community, is worsening the situation by emphasizing

elements of their identity, which are also owned by Greece and are therefore points of dispute between the two countries. The purpose of this diploma work has been to introduce the background of the dispute, the reasons, the consequences and the attempts to solve it.

KEY WORDS: Macedonia, Greece, Greek-Macedonian dispute, identity, negotiations

АПСТРАКТ

ГЕОГРАФСКА АНАЛИЗА НА ГРЧКО-МАКЕДОНСКИОТ СПОР

Спорот за името се однесува на грчкото противење за македонската употреба на името Република Македонија, бидејќи името било од грчки извор и како такво, дел од грчката културна сопственост со што би ги изразувало македонските претензии по грчката територија. Последица се недоразбирања кои траат век и половина меѓу двете вклучени страни, во денешно време пак, траат од прогласувањето на македонската независност, поради што Грција и поставува бројни економски и политички пречки на Македонија, која пак, не попушта под грчкиот притисок и со некои дела дури и го продлабочува спорот. Вмешаните страни го решаваат спорот билатерално или под водство на меѓународните заедници, некои сегменти на спорот биле доведени и до суд. Преговорите траат веќе две декади, означени со мали напредоци и регресији. Често се случува Грција да не ги почитува договорите и да ја спречува Македонија, што е спротивно од нивните договори. Сепак меѓународната заедница не врши било каков притисок над Грција, затоа што е очигледно дека таа е значаен фактор во меѓународната дипломатија. Од друга страна пак Македонија, и покрај помалку значајната позиција во меѓународната заедница, ситуацијата ја влосува со елементи кои го нагласуваат идентитетот кој што го присвојува и Грција и со тоа е спорна точка меѓу државите. Цел на дипломската работа е да се представи позадината на спорот, неговите причини и последици како и обидите за негово решавање.

Клучни зборови: Македонија, Грција, грчко-македонскиот спор, идентитет, преговори

KAZALO

1.Uvod.....	6
1.1. Predstavitev problema.....	6
1.2. Cilji in hipoteza.....	8
1.3. Metode dela:.....	9
2.Geografska analiza preučevanega območja.....	10
2.1. Pregled fizično geografskih značilnosti preučevanega prostora.....	10
2.1.1. Lega in primerjava strateškega pomena Grčije in Makedonije.....	11
2.1.2. Kratek oris reliefne značilnosti Grčije in Makedonije.....	11
2.1.3. Vpogled v klimatske in hidrografske značilnosti Grčije in Makedonije.....	13
2.2. Oris družbenogeografskih značilnosti Grčije in Makedonije.....	13
2.2.1. Zgodovinski razvoj preučevanega območja.....	14
2.2.2. Primerjava prebivalstvenih značilnosti Grčije in Makedonije.....	16
2.2.3. Kratek opis gospodarskih značilnosti Grčije in Makedonije ter njihova primerjava.....	16
3. Zgodovinski pregled razvoja makedonske narodne identitete s poudarkom na grških odnosih do nje.....	18
3.1. Razvoj makedonske narodne identitete.....	18
3.1.1. Pojav makedonske narodne zavesti in ovire pri njenem zgodnjem razvoju.....	18
3.1.2. Ustanovitev VMRO in Ilindenska vstaja.....	20
3.2. Delitev Makedonije po balkanskih vojnah.....	20
3.3. Položaj Makedoncev v Grčiji po razdelitvi Makedonije.....	21
3.4. Oblikovanje prve makedonske državnosti v okviru Jugoslavije.....	23
3.5. Vloga Makedoncev v grški državljanski vojni in njene posledice za makedonsko manjšino v Grčiji.....	23
3.6. Odnosi med Grčijo in Makedonijo v okviru Jugoslavije v luči hladne vojne ter položaj makedonske manjšine v Grčiji.....	24
4. Spor med Makedonijo in Grčijo o imenu Republika Makedonija.....	26
4.1. Razlogi za spor.....	26
4.1.1. Makedonski in grški argumenti za svoja stališča v sporu ter zahteve Grkov.....	26
4.2. Posledice grško-makedonskega spora o imenu.....	29
4.2.1. Grško oviranje pri mednarodnem priznanju Republike Makedonije.....	29
4.2.2. Problemi Makedonije pri sprejemu v OZN zaradi grškega nasprotovanja.....	30
4.2.3. Grški embargo na makedonske proizvode in zapora meje.....	31

4.2.4. Začasni sporazum in njegov vpliv na gospodarsko sodelovanje med državama	32
4.2.5. Grško oviranje Makedonije pri njenem približevanju evroatlantskim povezavam.....	34
4.3. Spor na Meddržavnem sodišču	37
4.3.1. Argumenti vpletenih strani in rzsodba sodišča.....	37
4.3.2. Odzivi na rzsodbo Meddržavnega sodišča v Grčiji, Makedoniji, EU in NATO38	
4.4 . Nadaljna pogajanja o imenu.....	39
5. Projekt »Skopje 2014« in njegovi vplivi na grško-makedonske odnose.....	43
5.1. Vzroki za izvedbo projekta	43
5.2. Izvedba projekta in grški odziv	43
6. Sklep.....	47
Summary.....	48
Резиме.....	50
7. Viri in literatura	53
8. Seznam slik in tabel.....	57

1. UVOD

1.1. PREDSTAVITEV PROBLEMA

Jedro diplomskega dela predstavlja spor med Grčijo in Makedonijo o imenu slednje. Grčija in Makedonija sta sosednji državi v južnem predelu balkanskega polotoka. Gre za dokaj različni državi. Grčija je večja, gospodarsko bolj razvita država z dolgo državniško tradicijo, etnično dokaj homogena z razvito identiteto in vključena v vse pomembnejše mednarodne organizacije (EU, NATO...), medtem ko je Makedonija mnogo manjša, revnejša, z zgolj dve desetletji dolgim stažem neodvisnosti, etnično heterogena, ni članica najpomembnejših evroatlantskih povezav, spopada pa se s krizo identitete in prav slednje ji otežuje južna soseda. Grčija je namreč ne priznava pod njenim v ustavo zapisanim imenom »Republika Makedonija«, saj trdijo, da je ime grškega izvora in sega v antični čas, daleč pred priselitvijo slovanskega ljudstva, ki danes sebe imenuje Makedonci. Spor o imenu pa se ne nanaša zgolj na poimenovanje države Makedonije, temveč gre za širše zanikanje makedonske identitete s strani Grčije, kar vključuje grško nepriznavanje makedonskega jezika in njegov naziv, prav tako naziv naroda ter zanikanje makedonske kulture in zgodovine, z druge strani pa makedonsko prisvajanje grške zgodovine in kulture. (Petkovski, 2009, str. 70) Grčija namreč vse poskuse uporabe imena Makedonije in vse nazive, ki iz njega izhajajo, smatra kot prisvajanje grške kulture in zgodovine, saj vztrajajo pri trditvi, da poimenovanje Makedonec, makedonski...že avtomatično predstavlja grškost; ime Makedonija je namreč označevalo antično državo Filipa Makedonskega in njegovega sina Aleksandra Velikega, za katerih potomce se imajo sodobni Grki in s tem utemeljujejo izključno pravico do uporabe toponima Makedonija in naziva Makedonec, makedonski. Najsevernejša grška pokrajina, ki meji na Republiko Makedonijo, se prav tako imenuje Makedonija in zaradi enakega poimenovanja Grčija severno sosedo obtožuje ne le kraje nematerialne lastnine, temveč tudi ozemeljskih pretenzij po svojem teritoriju. Makedonija pa vsakršne ozemeljske pretenzije zavrača, toda pravico do uporabe imena si pridržuje, saj poseljujejo del nekdanje antične makedonske države in kasnejše otomanske teritorialne enote Makedonije, prav tako pa zagovarjajo stališče, da ima vsak narod pravico do lastnega poimenovanja.

V izogib napakam je že takoj na začetku treba navesti razliko med otomansko teritorialno enoto Makedonijo, ki je bila sestavljena iz treh podenot in sicer Vardarske, Egejske in Pirinske Makedonije, ter današnjo Republiko Makedonijo, ki obsega le večji del Vardarske Makedonije, medtem ko je večji del Pirinske v Bolgariji, Egejske pa v Grčiji. O aktualnem sporu o imenu med Makedonijo kot samostojno državo in Grčijo lahko govorimo po razglasitvi neodvisne Republike Makedonije leta 1991, ko se je tudi slednja na mednarodnem političnem prizorišču prvič pojavila kot samostojen pravni subjekt, ki je najprej želel mednarodno priznanje, pozneje pa tudi povezovanje v večnacionalne integracije. (Malijanska, 2010, str. 3–7) Temu je zaradi uporabe imena Makedonija Grčija ves čas nasprotovala, kar je privedlo do več kot dvajset let trajajočega spora, ki traja še danes in je Makedoniji močno otežil in omejil mednarodno povezovanje. Vse od prvih grških blokad potekajo številna pogajanja in kompromisni predlogi, ki pa so razen enega, in sicer imena Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, ki je bil grški pogoj za sprejem Makedonije v Organizacijo združenih narodov, vsa zavrnjena z ene ali pa z druge strani. Omenjeni predlog naj bi veljal kot

začasen, toda zaradi nezmožnosti dogovora je še danes v uporabi v mednarodnih odnosih, čeprav je veliko držav Makedonijo priznalo pod imenom Republika Makedonija. Zaradi grškega nasprotovanja je bila Makedonija že nekajkrat izvzeta iz kroga držav, ki so začele pogajanja o vstopu v EU ali NATO, čeprav je ostale pogoje izpolnjevala. Pogajanja potekajo še naprej, toda kljub posredovanju tretje strani, mednarodne skupnosti, potekajo zelo počasi in zaznavni so le manjši koraki napredka, bistvenih sprememb v odnosih pa ni zaradi enostranskih dejanj posamezne strani, pri čemer v zadnjem času prednjači Makedonija s projektom »Skopje 2014«, s katerim so preuredili središče prestolnice s številnimi kipi in zgradbami, ki naj bi po mnenju makedonske vlade predstavljali makedonsko zgodovino in kulturo, Grčija pa na drugi strani to smatra kot očitno krajo grške kulture in zgodovine. Čeprav so se formalni meddržavni odnosi in z njimi spor začeli šele po razglasitvi neodvisne Makedonije, pa je za razumevanje današnjega stanja potrebno poznati zgodovinsko ozadje na relaciji Grčija in grški narod, makedonski narod, vsaj ključne dogodke in prelomnice, ki so privedli do trenj med obema narodoma. Pregled le-teh pa se lahko začne več kot 160 let pred samim sporom; sami zametki grških odnosov do ozemlja današnje Makedonije segajo namreč v čas desetletje po razglasitvi neodvisne Grčije, in sicer v leto 1844, ko je slednja prvič izrazila teritorialne pretenzije po ozemlju današnje Republike Makedonije, ki je bilo tedaj še del Otomanskega imperija. (Petkovski, 2009, str. 71) Čeprav se tedaj še ne more govoriti o sporu med Makedonijo in Grčijo, gre vseeno za začetek nekega obdobja, ki traja vse do danes in močno zaznamuje odnose dveh narodov. Spor med grško in makedonsko kulturo pa se je pojavil že na začetku krepitve makedonske narodne identitete v drugi polovici 19. stoletja z močno raznarodovalno politiko Grčije in grškega naroda znotraj Otomanskega imperija preko cerkve in izobraževalnih ustanov, protimakedonsko delovanje Grčije pa se je nadaljevalo tudi po razpadu Otomanskega imperija in je privedlo do obračuna z makedonsko manjšino po priključitvi Egejske Makedonije Grčiji, kar je močno zaznamovalo odnose med Grčijo in makedonskim narodom. Stanje se je spremenilo po ustanovitvi prve organizirane teritorialne enote Makedoncev, Ljudske republike Makedonije, ki je, čeprav v okviru SFRJ, že delovala kot pravni subjekt in odkrito oznanjala pretenzije po Egejski Makedoniji ter odigrala pomembno vlogo v grški državljanski vojni. Spet slednja je eden od pomembnejših prelomnic v grško-makedonskih odnosih, njene posledice pa maloštevilna makedonska manjšina v Grčiji občuti še danes. Vsa ta zgodovinska dejstva pripomorejo k širšemu razumevanju spora med državama, ki je močno spremenil politično pot Makedonije in ji prinesel številne gospodarske posledice

1.2. CILJI IN HIPOTEZA

V tem diplomskem delu so postavljeni naslednji cilji:

-predstaviti najpomembnejše točke spora med Republiko Makedonijo in Republiko Grčijo.

-osvetliti odnose grškega naroda in Grčije do makedonske narodne identitete od sredine 19. stoletja do danes.

-pojasniti grško-makedonski spor o imenu.

-pojasniti posledice grško-makedonskega spora za Republiko Makedonijo tako na zunanje političnem kot na gospodarskem področju.

-predstaviti poskuse reševanja grško-makedonskega spora na mednarodni in bilateralni ravni.

-predstaviti stališča mednarodne skupnosti in njenih institucij do grško-makedonskega spora.

-podati kratek oris projekta »Skopje 2014« in njegov vpliv na grško-makedonske odnose.

Hipoteza diplomskega dela se glasi: Grško-makedonski spor je posledica grškega nepriznavanja samostojne identitete Republike Makedonije.

V diplomskem delu bo na podlagi pridobljenih virov potrjena ali pa ovržena teza, da Grčija kot država svoji severni sosedi Makedoniji ne priznava pravice do lastne identitete in kulture ter da ju zavrača, kar se kaže v njenem nasprotovanju lastne izbire identitete, konkretnije v nasprotovanju uporabe ustavnega imena, naziva jezika, naroda itd.

1.3. METODE DELA:

Diplomsko delo zajema predvsem področje politične in socialne geografije ter južnoslovanskih družb in kultur, osredotoča pa se na problem narodne identitete ter njenega zanikanja s strani sosednjega naroda in analize vzrokov in posledic le-tega, dotika pa se tudi vprašanj manjšine. Zaradi fizične oddaljenosti preučevanega predmeta je vsebina raziskave omejena na kabinetne metode dela in sicer na izdelavo samostojnih geografskih analiz, na povzemanje strokovne literature in informacij iz medijev.

V prvem delu je predstavljena geografska analiza širšega območja, kar bo pripomoglo k boljšemu razumevanju vsebine in njeni umestitvi v geografski prostor. Izpostavljene bodo glavne fizično-geografske in družbeno-geografske značilnosti in posebnosti. Ta pregled ne bo vseboval prevelikih podrobnosti, saj to ni namen zaključne seminarske naloge, vseeno pa je potrebno opisati najpomembnejše značilnosti območja. Najpomembnejši viri za to poglavje so splošna literatura, študijsko in kartografsko gradivo.

V drugem delu je predstavljeno rojstvo makedonske nacionalne identitete in njen razvoj do ustanovitve neodvisne makedonske države s poudarkom na grškem odnosu do makedonske identitete. Kratek kronološki pregled in razvoj problemov bo pomagal današnji spor postaviti v širši kontekst in tako omogočiti boljše razumevanje. Uporabljena bo predvsem literatura s področja zgodovine, geografije in tudi diplomsko delo s področja družbenih ved.

Tretji, osrednji del, se nanaša na grško-makedonski spor o imenu. Tu bo spor podrobno predstavljen iz več vidikov. Predstavil bom vzroke spora, argumentacijo posameznih sprtih strani, posledice spora predvsem na primeru mednarodnega priznanja neodvisne Republike Makedonije, njenega vključevanja v nadnacionalne organizacije, dotaknil pa se bom tudi nekaterih vplivov spora na gospodarsko stanje. Opisal bom tudi poskuse njegovega reševanja, pri vseh teh temah pa si bom delno pomagal tudi z literaturo iz prava, da se bom okoliščin spora lahko dotaknil tudi v luči mednarodnega prava, kar vrednoti argumente posameznih strani, ponazarja vlogo spora in je ključnega pomena pri poskusih njegovega reševanja. Poleg omenjenih virov bom koristil diplomske naloge s področja politične geografije, ki so dokaj podrobno predstavile problem, in ostalo geografsko literaturo, v delu, kjer bom govoril o sedanjih razmerah v zvezi s sporom, pa tudi zapise v elektronskih medijih, po katerih je najlažje slediti dinamiki pogajanj med Makedonijo in Grčijo v zadnjih letih. Tu se bom nanašal tako na slovenske medije in medije iz območja ostalih držav bivše Jugoslavije, ki so zaradi bližine in zgodovinske povezanosti dokaj natančno poročali o premikih.

V zadnjem, četrtem delu pa gre za kratko predstavitev enega zadnjih sporov med Grčijo in Makedonijo, in sicer postavljanje podob antičnih makedonskih junakov, ki si jih lasti tudi Grčija, po Skopju v okviru projekta Skopje 2014 in odzive Grčije na to. V tem poglavju se bom v glavnem zanašal na podatke iz elektronskih virov, predvsem dnevnih novic, saj dosegljive strokovne literature o tem področju ni prav veliko. Poleg slovenskih medijev bom uporabil tudi članke v angleškem jeziku, predvsem iz medijev, ki se podrobno ukvarjajo z dogajanjem na področju jugovzhodne Evrope, prav tako pa tudi medije iz Srbije, ki so projekt južne sosede podrobno spremljali. Ta segment spora med državama je smiselno osvetliti, saj gre za pomembno vprašanje ustvarjanja makedonske identitete in načina izražanja le-te, hkrati pa lahko postane bistven za nadaljevanje hladnih odnosov med državama.

2. GEOGRAFSKA ANALIZA PREUČEVANEGA OBMOČJA

To poglavje se osredotoča na geografsko analizo preučevanega območja. Obsega kratko predstavitev fizično in družbeno geografskih značilnosti Makedonije in Grčije, njihovo medsebojno povezanost in posledice teh značilnosti ter na podlagi tega izpeljano primerjavo med državama.

2.1. PREGLED FIZIČNO GEOGRAFSKIH ZNAČILNOSTI PREUČEVANEGA PROSTORA

Grčija in Makedonija ležita v jugozahodnem delu Evrope, na južnem predelu Balkanskega polotoka. Gre za dve glede na površino dokaj različni državi; Grčija meri 131 957 km² (Natek, Natek, 1999, str. 56), kar pomeni, da je več kot petkrat večja od Makedonije, ki meri 25 713 km² (Natek, Natek, 1999, str. 103).

SLIKA 1: Lega preučevanega območja v okviru jugovzhodne Evrope

Vir: Atlas sveta za osnovne in srednje šole, 1993, str. 39

2.1.1. LEGA IN PRIMERJAVA STRATEŠKEGA POMENA GRČIJE IN MAKEDONIJE

Tudi njuna strateška lega se ne bi mogla bolj razlikovati. Grčija je strateško izjemno pomembna država z razvejano obalo, ki meji na tri morja (Sredozemsko, Jonsko in Egejsko), kar ji omogoča nadzor nad večjim delom vzhodnega Sredozemlja, prav tako pa ji olajšajo dostopnost. Kar 15 % površine Grčije predstavljajo otoki (Natek, Natek, 1999, str. 56), ki so strateško ključnega pomena, saj ima okoli vsakega otoka Grčija pravico do teritorialnih voda. Grčiji tako pripada večji del Egejskega morja, ki je zelo gosto posejano z otoki, in ima praktično nadzor nad pomorskim prometom iz Sredozemlja preko Dardanel proti Črnemu morju. Njena morska meja s Turčijo poteka povsem ob turški obali, kjer ležijo najvzhodnejši grški otoki, kar ji omogoča superioren položaj v nadzoru morskih poti. Strateško pomembna je tudi Kreta na jugu in pa Jonski otoki, med katerimi najsevernejši ležijo praktično pred Otranskimi vrati, strateško pomembno točko pri vstopu v Jadransko morje (Veliki Atlas Sveta, 1996, str 154-155).

Z druge strani je njena severna soseda Makedonija celinska država brez dostopa do morja, zaradi težav njenih sosed v 90. letih oziroma spora z Grčijo pa se je ta njena slabost še izdatneje izrazila, saj je bila skoraj odrezana od ostalega sveta, njena lega pa je tudi eden od vzrokov za njeno gospodarsko zaostalost. (Veliki Atlas Sveta, 1996, str 154-155) Preko Makedonije potekata koridorja panevropske prometne mreže in sicer 8. koridor (Drač-Varna) ter 10. koridor (Salzburg–Solun) (Beškovnik, 2009). Slednji, ki poteka po dolini Vardarja, je najpomembnejša kopenska prometna pot za Makedonijo, saj je to zanjo glavna povezava z ostalo Evropo, zelo velik pomen pa ima tudi za Grčijo, saj vodi do pristanišča Solun, poleg tega pa se prometna pot nadaljuje proti Atenam in tako povezuje največji grški mesti (Veliki Atlas Sveta, 1996, str 154-155).

2.1.2. KRATEK ORIS RELIEFNE ZNAČILNOSTI GRČIJE IN MAKEDONIJE

Za razliko od povsem različnih strateških predispozicij Grčije in Makedonije pa je reliefna struktura bolj podobna. Obe državi sta dokaj hriboviti. (Natek, Natek, 1999, str. 56, 103). Sestavljata jo dve večji reliefni enoti in sicer hercinski Rodopski masiv ter mladonagubano Šarsko-Pindsko gorstvo (Rebernik, 2009, str.144). Za Rodopski masiv, ki obsega vzhodne predele Grčije in Makedonije in je sestavljen iz paleozojskih kamnin, je značilna grudasta zgradba z menjavanjem gorskih čokov in številnih vmesnih rodovitnih kotlin (Rebernik, 2009, str.150), kot so Tesalijska, Solunska, Skopska, Strumiška in številne druge, ki so prekrivane s terciarnimi sedimenti. Gre za najbolj rodovitna in za kmetijstvo primerna območja preučevanega ozemlja, hkrati pa so na njih vezane pomembne prometne poti. Največje nižine so v Grčiji, nahajajo pa se ob izlivih rek: Vardar, Struma, Mesta in Marica (Natek, Natek, 1999, str.56, 103). Šarsko-Pindsko gorstvo obsega predele zahodne Makedonije in Grčije ter poteka v smeri sever-jug. Severni del gorstva je sestavljen iz paleozojskih kamnin, medtem ko je južni del zakrasel. Šarsko-Pindsko gorstvo se nadaljuje proti samemu jugu celinskega ozemlja Grčije, na polotok Peloponez. Tudi tu so jasno vidne posledice tektonskega ugrezjanja površja. Gosteje naseljeni Pološka in Pelagonijska kotlina ter dve večji tektonski jezera, in sicer Ohridsko in Prespansko (Rebernik, 2009, str.144). Površje preučevanega območja pa zaznamuje tudi velika seizmična aktivnost, kar se kaže v močnih potresih, kot so 1858 v Korintu, 1963 v Skopju in 1978 v Solunu (Natek, Natek, 1999, str.56, 103). Izjemno pestra reliefna razgibanost površja močno vpliva na prometno mrežo

obeh držav; najpomembnejše prometnice so vezane na doline in kotline, vmes pa potekajo po razmeroma visokih prelazih ali tunelih (Cestni atlas Evrope, 2001, str. 128-133).

SLIKA 2: Karta Grčije in Makedonije

Vir: Atlas sveta za osnovne in srednje šole, 1993, str. 39

2.1.3. VPOGLED V KLIMATSKE IN HIDROGRAFSKE ZNAČILNOSTI GRČIJE IN MAKEDONIJE

Podnebje večjega dela Grčije je sredozemsko, podobno je v Makedoniji. Čeprav slednja nima dostopa do morja, se sredozemski vplivi v notranjost širijo po dolini reke Vardar, vseeno pa je zaradi njene kontinentalnosti še posebej pozimi izrazito menjavanje sredozemskih in celinskih vplivov, tako da se temperature spustijo precej pod ničlo. Običajno so sicer zime tudi v Makedoniji hladne in vlažne, kot je to značilno za Grčijo, čeprav lahko ob vdorih mrzlega zraka tudi tam pozimi sneži na obali (Rebernik, 2009, str. 144). Poletja so vroča in sušna. V višjih legah podnebje tako v Makedoniji kot v Grčiji prehaja v bolj hladno in vlažno. Količina padavin v bolj poseljenih nižinskih predelih je, glede na izhlapevanje, dokaj nizka, povprečno se giblje med 350 in 800 mm (Rebernik, 2009, str. 144), v zahodnem, goratem delu Grčije pa celo do 1800 mm, medtem ko najmanj padavin prejmejo v vzhodnem delu Grčije in Makedonije (Natek, Natek, 1999, str. 56, 103). Ker pa so poseljeni deli bolj sušni, je oskrba z vodo osnovnega pomena za prebivalstvo in kmetijstvo. Večina območja se odteka v Egejsko morje, le manjši del na zahodu obeh državpa je del jonskega povodja (Veliki Atlas Sveta, 1996, str 154-155). Najpomembnejša makedonska reka je Vardar, v katerega se steka večji del pomembnejših makedonskih rek (Pčinja, Bregalnica ...), proti Egejskemu morju pa teče skozi sever Grčije in je bistvenega pomena za Solunsko kotlino. Najpomembnejše reke v Grčiji so poleg Vardarja še Struma, Mesta in Marica, ostale so krajše (Natek, Natek, 1999, str. 56, 103). Reke služijo kot vir vode za umetno namakanje, ki omogoča poljedelstvo. Pomemben vir namakalne vode so tudi jezera, posebno tista v severni Grčiji. Slednja pa je zgradila tudi namakalne sisteme, ki odvajajo vodo iz Dojranskega jezera, ki si ga delita tako Grčija in Makedonija. To povzroča ekološko katastrofo in je zanetilo nov spor med sosedama (Natek, Natek, 1999, 103).

2.2. ORIS DRUŽBENOGEOGRAFSKIH ZNAČILNOSTI GRČIJE IN MAKEDONIJE

Grčija in Makedonija ležita v južnem delu Balkanskega polotoka, ki ga danes smatramo za evropsko periferijo predvsem v političnem in gospodarskem smislu. Državi predstavljata jezikovno mejo, in sicer med grškim jezikom in slovanskimi jeziki, kamor spada tudi makedonski (Atlas sveta za osnovne in srednje šole, 1993, str. 23), od druge svetovne vojne pa do 90. let pa je območje predstavljalo mejo tudi med dvema gospodarskima sistemoma, in sicer na eni strani kapitalistična Grčija, na drugi socialistična Makedonija v okviru večnacionalne Jugoslavije. Razlike so bile tudi glede na politični sistem; medtem ko je v Makedoniji vladala komunistična partija, je Grčija prešla od monarhije preko vojaške diktature do demokracije, ki jo je dosegla 1981, torej desetletje pred Makedonijo (Natek, Natek, 1999, str.56,103). Velika razlika pa obstaja tudi v trajanju države kot institucije; Grčija je mednarodno priznana država od 3.2. 1830 (Natek, Natek, 1999, str.56), medtem ko je bila Makedonija ves čas vključena v večnacionalne države in je neodvisnost razglasila šele 1991, priznana pa je bila zaradi grškega nasprotovanja še kasneje (Natek, Natek, 1999, str. 103). Prav zaradi kasnejše razglasitve neodvisnosti Makedonija je Grčija ob pogajanjih z njo v precej boljšem položaju, saj ji je kot že priznan država lahko takoj postavljala pogoje, poleg tega pa je

že bila tudi članica pomembnih mednarodnih organizacij kot so Svet Evrope (članica od 1949), NATO (članica od 1952, 1974 izstopila, ponoven vstop 1980) in EU (članica od 1981) (Natek, Natek, 1999, str.56.), kar je še dodatno povečalo njeno prednost pred Makedonijo na mednarodnem političnem prizorišču.

2.2.1. ZGODOVINSKI RAZVOJ PREUČEVANEGA OBMOČJA

V tem podpoglavju je predstavljen oris zgodovinskega razvoja Grčije in Makedonije. Gre za kratek, strnjen pregled preučevanega območja skozi zgodovino, bolj natančno pa se bom tistem delu, ki govori o razvoju trenj med Grčijo in Makedonci, posvetil v drugem poglavju.

Preučevano območje je zibelka antične civilizacije, posebej njegov južni del. Tu je že v tretjem tisočletju na Kreti nastala predantična minojska kultura, s priselitvijo indoevropskih ljudstev s severa pa v drugem tisočletju mikenska kultura. Prvo polovico prvega tisočletja pred našim štetjem pa zaznamuje širjenje antične grške kulture v Malo Azijo, južno Italijo in afriške obale in nastanek številnih majhnih mestnih držav, med katerimi sta najmočnejši Atene in Šparta. Na začetku 5. stoletja pride do grško-perzijskih vojn, po katerih grško poselitveno območje postane vodilna kulturna sila tedanjega sveta (Natek, Natek, 1999, str.57).

Vrh pa antična grška kultura doseže z državo Aleksandra Velikega med 336 in 323, ko je prodril do današnje Indije in vse do tam razširil grško kulturno območje (Natek, Natek, 1999, str.57). Bil je naslednik makedonskih kraljev, torej antične makedonske države, ki si je podredila grško. In prav to zgodovinsko dejstvo je danes kamen spotike, saj tako Grki kot Makedonci sami sebe smatrajo kot naslednike antičnih Makedoncev oz. Aleksandra Velikega. Številne raziskave so pokazale, da so bili antični Makedonci grško ljudstvo, ki pa je do 4. stoletja pred našim štetjem živelo precej izolirano in s tem razvilo različno kulturo od ostalih Grkov (Bratož, 2010, str. 162). Po Aleksandrovi smrti je kultura doživela počasen padec, ki je rezultiral s pripojitvijo celotnega ozemlja današnje Grčije in Makedonije rimskemu imperiju v sredini drugega stoletja pred našim štetjem. Po njegovi delitvi leta 395 pa je ozemlje pripadlo vzhodnorimskemu cesarstvu in kasneje bizantinskemu imperiju (Natek, Natek, 1999, str.57). V 6. in 7. stoletju so območje današnje Makedonije poselila slovanska plemena, ki pa si jih je že po dobrem stoletju podredil Bizanc in prinesel krščanstvo. Za razliko od grškega ozemlja, ki je bilo ves čas vključeno v Bizantinsko cesarstvo, pa so slovanska plemena s carjem Samuelom leta 976 pregnala Bizantince in za kratek čas ustanovila državo, ki je obsegala večji del južnega Balkana. Po Samuelovi smrti si jih je za 200 let zopet podredil Bizanc, po 1230 pa je današnje makedonsko ozemlje postalo del bolgarske države vse do poraza proti Turkom 1371 na bitki na Marici, medtem ko so Grki še 200 let (do 1460) ostali del Bizantinskega cesarstva, potem pa so tudi oni padli pod turško nadoblast (Natek, Natek, 1999, str. 57, 104). V času otomanske prevlade se je grška pravoslavna cerkev močno angažirala pri širjenju in ohranjanju grškega jezika, kulture in narodne zavesti in se širila tudi na makedonsko področje in izpodrivala makedonski jezik (Natek, Natek, 1999, str. 57, 104). Pri svojem ohranjanju je bila uspešna in Grki so ohranili močno narodno zavest, kar se kaže predvsem na peloponeških uporih konec 18. In na začetku 19. stoletja, ko so se uprli turški nadoblasti in so vodili v razglasitev neodvisnosti 1822. Turki so hitro zopet zasedli večji del območja, vendar pa je zaradi številnih porazov na morju 1829 morala priznati grško neodvisnost. Grčija je tako postala neodvisna država,

ki pa ni obsegala province Makedonije, ki je ostala vključena v Otomansko cesarstvo. Razdeljena je bila na 3 dele: na Egejsko, Vardarsko in Pirinsko Makedonijo. Grško državo so vodili najprej kralji iz bavarskih, kasneje pa iz danskih kraljevih rodbin (Natek, Natek, 1999, str. 57). Medtem ko so Grki že imeli svojo državo, se je makedonska narodna zavest komaj začela prebujati in še to le v meščanskih krogih. Upirali so se otomanski politični in grški kulturni nadoblasti in se zavzemali za širitev makedonskega jezika. 1893 so ustanovili VMRO (Vnatrešna makedonska revolucionarna organizacija), ki se je borila za avtonomijo znotraj turške države in je leta 1903 sprožila ilindensko vstajo, ki pa jo je turška vojska krvavo zatrla (Natek, Natek, 1999, str. 104). Po obeh balkanskih vojnah in izgubi turške prevlade na Balkanu so si Grčija, Srbija in Bolgarija razdelile provinco Makedonijo; severni del oziroma Vardarsko Makedonijo, katere ozemlje je skoraj identično ozemlju današnje Republike Makedonije. Makedonci kot narod so s tem po več kot 500 letih prišli izpod turške po srbsko oblast, kjer pa kljub drugačnim pričakovanjem niso imeli nobenih narodnostnih pravic. Srbi so namreč nad njimi izvajali močno raznarodovalno politiko, nič drugače pa ni bilo z Makedonci, ki so ostali v Grčiji in Bolgariji (Natek, Natek, 1999, str. 104). Prvo svetovno vojno je Makedonija v okviru srbske države pričakala na strani antante, medtem ko je Grčija najprej razglasila nevtralnost, kasneje pa tudi ona prestopila na antantno stran, kar je pomenilo povečanje njenega ozemlja po koncu vojne. Leta 1920 je Grčija napadla Malo Azijo, a so jo 1922 Turki premagali in Grčija je Turčiji morala vrniti vsa ozemlja, ki jih je pridobila po koncu prve svetovne vojne (Natek, Natek, 1999, str. 58.). Med obema vojnoma se je v Grčiji razvila fašistična diktatura, oktobra 1940 pa jo je napadla Italija, vendar so jim Grki nudili močan odpor in strli so jih šele Nemci v aprilu 1941. Proti okupatorjem se je ves čas vojne borilo več odporniških skupin, ki so 1944 ustanovile narodno vlado, ki je prevzela povojno oblast v Grčiji (Natek, Natek, 1999, str. 58). Makedonijo sta med drugo svetovno vojno okupirali italijanska Albanija in Bolgarija, makedonsko osvobodilno gibanje pa je bilo zelo šibko. Po vojni se je kot ena izmed zveznih republik vključila v novonastalo Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo (1963 se je preimenovala v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo) (Natek, Natek, 1999, str. 104). V Grčiji so leta 1946 izvedli plebiscit, na katerem se je večina volilcev odločila za nadaljevanje monarhije in glasovala proti republiki. Temu so se uprli predstavniki levičarskega gibanja ELAS, ki so se umaknili v gorate predele, tam razglasili neodvisno republiko in začeli državljansko vojno. Vladne sile so jih premagale šele 1949 s pomočjo ZDA in Velike Britanije, Grčijo pa je zapustilo veliko število beguncev (Natek, Natek, 1999, str. 58). Grčija se je leta 1952 vključila v NATO, 1967 pa je prišlo do državnega udara in razglašena je bila republika, postopna demokratizacija se je nadaljevala vse do začetka devetdesetih let. 1981 je Grčija postala članica Evropske gospodarske skupnosti. S svojimi sosedi ima večinoma neurejene odnose (Natek, Natek, 1999, str. 58). Makedonijo je demokratizacija zajela v koncu osemdesetih let, na prvih večstrankarskih volitvah 1990 je zmagala opozicijska stranka VMRO-DPMNE. 8.9.1991 so izvedli referendum o neodvisnosti, ki so ga prebivalci manjšin bojkotirali, večina prebivalstva pa se je odločila za neodvisno državo, ki so jo razglasili isti dan. Prvo desetletje bilo za mlado državo težko; sesutje že tako šibkega gospodarstva ob prehodu v tranzicijo je povzročilo veliko nazadovanje. Grčija je omejevala njeno mednarodno priznanje, vstop v mednarodne organizacije in celo zaprla državno mejo (Natek, Natek, 1999, str. 104.) Leta 2001 je prišlo do uporov albanske skupnosti pod vodstvom UKC, narodne vojske Kosova, ki je želela odcepitev zahodne Makedonije. Nekaj mesečni spopadi so se končali z Ohridskim sporazumom, ki vsem manjšinam dodeljuje pravico do uporabe lastnega jezika, če jih v občinah živi vsaj 20 %, poleg tega pa zahteva še, da je tretjina

članov vlade albanske narodnosti. V zadnjih letih Makedonija načeloma že izpolnjuje večino pogojev za začetek pogajanj o vstopu v EU in NATO, vendar pa ta pogajanja zaradi grške blokade stojijo.

2.2.2. PRIMERJAVA PREBIVALSTVENIH ZNAČILNOSTI GRČIJE IN MAKEDONIJE

Grčija ima 10 992 589 prebivalcev, torej znatno večjo populacijo od Makedonije z 2 065 769 prebivalci (Eurostat, 2014), kar je glede na razliko v površini držav pričakovano; državi imata skoraj enako gostoto prebivalstva: Grčija 79,9 preb/km², Makedonija pa 78,7 preb/km². Velike razlike pa se pojavljajo v etnični sestavi obeh držav; kar 98 % prebivalcev Grčije je grške narodnosti, priznanih manjšin skoraj ni, razen okoli 90 000 Turkov. V Egejski Makedoniji živi okoli 160 000 Makedoncev, katerim pa manjšinska pravica ni priznana (Natek, Natek, 1999, str.56). Vzroke za tako veliko etnično homogenost je potrebno iskati v grški politiki izrazite helenizacije prebivalstva, ki bo na primeru makedonske manjšine pojasnjena v drugem poglavju. Makedonija je na drugi strani etnično precej pestra država, s številnimi trenji med narodi. Največji delež predstavljajo slovanski Makedonci (66,4 %), sledi močna albanska skupnost (23,1%), pomembnejše manjšine pa so še Turki, Romi, Srbi in Vlahi (Natek, Natek, 1999, str. 103). Sam trend gibanja prebivalstva v zadnjih 60 letih je v obeh državah različen; čeprav sta obe državi ves čas emigracijski območji (izjema leto 1991, ko se je ilegalno v Grčijo preselilo okoli 300 000 Albancev), se je v Grčiji rast prebivalstva izjemno upočasnila že v 60. letih, ko se je rodnost znižala. Makedonija pa je v letih 1948–1997 doživela 72 % povečanje prebivalstva. Vzroke za to gre iskati v visoki rodnosti predvsem albanskega prebivalstva Makedonije (Natek, Natek, 1999, str.56,103).

Reliefna struktura površja ima v obeh državah velik vpliv tudi na poselitev; ta je zgoščena v kotlinah in dolinah, v Grčiji tudi ob obalah. Podobno pri obeh državah pa je tudi velik delež prebivalstva v glavnem mestu in njegovi okolici. Vsa hribovite območja so redko poseljena in tam poteka močna depopulacija (Natek, Natek, 1999, str.56,103).

2.2.3. KRATEK OPIS GOSPODARSKIH ZNAČILNOSTI GRČIJE IN MAKEDONIJE TER NJIHOVA PRIMERJAVA

Če primerjamo BDP/prebivalca, gre za očitno razliko v gospodarski razvitosti. Grški namreč znaša 22 072 USD/preb, makedonski pa zgolj 4660 USD/preb (IMF, 2012). Obe državi sta v sredini 20. stoletja beležili precejšno gospodarsko rast, in sicer v različnih okoljih; medtem ko je bila Grčija kapitalistična, je Makedonija v okviru Jugoslavije imela socialistično gospodarsko in politično ureditev in s propadom Jugoslavije v začetku 90. let je njeno gospodarstvo doživelo velik padec, tako zaradi osamosvojitve in tranzicije družbenega sistema (izguba trga, propad težke industrije) kot zaradi problemov s trgovanjem, saj so jo močno prizadele sankcije, usmerjene proti Zvezni republiki Jugoslaviji, kolapsa gospodarstev Bolgarije in Albanije ter grška zapora meje, ki jo bom podrobneje predstavil v naslednjih poglavjih (Natek, Natek, 1999, str.56,103). Največja prednost Grčije v primerjavi z Makedonijo, če govorimo o gospodarstvu, je njena lega, saj je zaradi svoje izjemno dolge in razvejane obale lahko razvila

gospodarske dejavnosti, ki jih Makedonija ni mogla. Najpomembnejše izmed teh so turizem, ladjedelništvo in ladjarstvo (Grčija ima tretje največje ladjevje na svetu) ter ribištvo, ki pa je glede na dolžino obale skromno in je v upadanju (Natek, Natek, 1999, str. 56). Druga večja prednost Grčije je članstvo v EU in s tem dostop do enotnega evropskega trga. Na drugi strani Makedonijo še vedno pesti močna oddaljenost od večjih trgov, zastarela industrija in za razliko od Grčije slabše razvite storitvene dejavnosti. Skupne gospodarske značilnosti obeh držav pa so velika vloga države v gospodarstvu, velik delež zaposlenih v kmetijstvu, majhne kmetije in razdrobljenost posesti, odvisnost od uvoženih energentov in velik obseg sive ekonomije (Natek, Natek, 1999, str. 56-103). Grčija pa je v primerjavi z Makedonijo v mnogo slabši situaciji glede proračunskega primanjkljaja, velike zadolženosti in razširjenega javnega sektorja, zato je morala leta 2010 Evropsko unijo zaprositi za denarno pomoč, kar pa je prineslo stroge varčevalne ukrepe in reorganizacijo javnega in bančnega sektorja (Varčevalni ukrepi nujni za preživetje Grčije. MMC RTV Slovenija, 2010). Grčija je s tem izgubila del suverenosti, toda zaenkrat ne kaže, da bo to pomenilo tudi popuščanje pri pritiskih na Makedonijo.

3. ZGODOVINSKI PREGLED RAZVOJA MAKEDONSKE NARODNE IDENTITETE S Poudarkom NA GRŠKIH ODNOSIH DO NJE

V tem poglavju bom kronološko poskušal osvetliti razvoj makedonske nacionalne identitete pred razglasitvijo neodvisne Republike Makedonije, na začetku preko neformalnih do vse bolj formalnih institucij makedonskega naroda s poudarkom na odnosih Grčije do makedonske nacionalne identitete. Predstavil bom začetke oblikovanja makedonske narodne identitete še za časa Otomanskega imperija, poskuse njenega zanikanja s strani sosednjih narodov, delovanje njenih nacionalnih organizacij, osredotočil pa se bom predvsem na grški odnos do makedonskega naroda in makedonske manjšine v Grčiji skozi različna obdobja, kjer se bom dotaknil tudi delovanja in vloge makedonske manjšine v ključnih trenutkih grške zgodovine, kot sta druga svetovna vojna in grška državljanska vojna. Pregled bom zaključil s kratkim pregledom tistega področja jugoslovansko-grških odnosov po koncu grške državljanske vojne, ki se tičejo makedonskega naroda in njegove manjšine v Grčiji.

3.1. RAZVOJ MAKEDONSKE NARODNE IDENTITETE

3.1.1. POJAV MAKEDONSKE NARODNE ZAVESTI IN OVIRE PRI NJENEM ZGODNJEM RAZVOJU

Makedonska narodna zavest se je pričela krepiti dokaj pozno; prva tiskana knjiga, napisana v makedonskem jeziku avtorja Joakima Krčovskega, je izšla šele leta 1814 (Doblšek, 2012, str. 47). Leta 1837 so v Solunu odprli prvo tiskarno, v kateri so tiskali knjige v slovanskem jeziku, ki je bil v uporabi na območju celotne teritorialne enote Makedonije (Stalev, 2001, str. 50). V tem obdobju so se vsi slovanski prebivalci Makedonije upirali grški cerkveni in jezikovni prevladi, zato je težko določiti, koga izmed pripadnikov inteligence smatrati za etničnega Makedonca in koga za Bolgara. Makedonski narodni buditelj Partenija Zografski se je leta 1848, torej v letu pomladi narodov, celo zavzel za enoten bolgarsko-makedonski knjižni jezik. Šele leta 1875 je makedonski nacionalist Gorgija Pulevski zagovarjal tezo, da Makedonci niso del bolgarskega naroda, ampak so samostojen narod (Petkovski, 2009, str. 77). Pomembno je tudi dejstvo, da se takrat pridevnik »makedonski« ni nanašal na slovanski narod, ampak se je uporabljal izključno za označevanje teritorialnih enot in pojmov (Petkovski, 2009, str. 69).

Vendar pa sta oviro razvoju samostojnega makedonskega naroda v 70. letih 19. stoletja predstavljali dve dejstvi: prvo je priznanje bolgarske avtokefalne cerkve leta 1870; zaradi nasprotovanja helenizaciji je večina slovanskih prebivalcev Makedonije prestopilo v to cerkev. Drugo dejstvo pa je, da je velika večina makedonskih intelektualcev študirala v Sofiji, kjer je sprejela bolgarski jezik in bolgarske nacionalne ideje, tako da je smiselno trditi, da se je makedonska narodna zavest v tem času razvijala v okviru bolgarske. Temu je začasno pripomogel tudi sanstefanski mir, ki je celotno pokrajino Makedonijo brez Soluna prisodil Bolgariji. Toda ukrep ni trajal dolgo

in že Berlinski kongres je Makedonijo vrnil v okvire Otomanskega imperija, kar je med makedonskim narodom sprožilo veliko razočaranj. (Petkovski, 2009, str. 77).

Po Berlinskem kongresu je postalo jasno, da Otomanski imperij počasi, toda vztrajno slabi in pojavljati se je začelo vprašanje, kako in na kakšen način razdeliti Makedonijo. Z Berlinskim kongresom sta namreč v neposredni bližini nastali državi Srbija in Bolgarija, ki sta želeli Makedonijo v svojem teritorialnem okviru, svoje pretenzije pa je že 1844 jasno izrazila tudi Grčija. Vsaka izmed teh držav je imela svoje poglede na »makedonsko vprašanje«, torej na delitev Makedonije, ki pa je še vedno ostala v otomanskem okviru. Poleg vztrajno naraščajočega bujenja makedonske narodne zavesti pa ne smemo pozabiti niti na ostale etnične skupine s tega območja: Albance, Vlahe Žide...Prav zaradi izjemne etnične in verske pestrosti je to vprašanje veliko pridobilo na pomembnosti tudi zunaj regije (Petkovski, 2009, str. 68-69).

Prav Grčija se je prva posvetila »makedonskemu vprašanju«. Začetki segajo v leto 1844 ko je Koletis od predstavitvi svoje »Velike ideje« izjavil, da meje grške države niso grške meje, temveč da mora bodoča grška država obsegati vse teritorije, kjer se nahaja grška etnična skupina ali pomembni grški spomeniki ter do koder se razprostira grška pravoslavna cerkev. V svojem govoru je še posebej ciljal na ozemlje Vardarske Makedonije, na katero takrat Grčija ni niti mejila (Petkovski, 2009, str. 71). Njen glavni argument je bil, da ji to ozemlje pripada, ker spada pod vpliv njene avtokefalne cerkve, ki je sodelovala z matično državo in širila helenizacijo. Trdili so namreč, da etnična pripadnost sovпада s cerkveno. Zato je povsem logično, da je močno nasprotovala ustanovitvi bolgarske avtokefalne cerkve, še bolj pa jo je zmotilo že navedeno dejstvo, da so številni Makedonci prestopili iz grške v bolgarsko pravoslavno cerkev (Petkovski, 2009, str. 72).

Dejstvo, da so pretenzije po tem geografskem območju imele tri države, že petdeset let prej ustanovljena Grčija ter z berlinskim kongresom leta 1878 priznani Srbija in Bolgarija, je že pred kongresom močno upočasnilo makedonsko narodno prebujenje. Vse tri države so na območju Makedonije namreč izvajale svojo propagando, saj so želele prebivalce pridobiti v svoj nacionalni okvir (Petkovski, 2009, str. 78). Pri tem so prednjačili zlasti Grki, ki so se zaradi vse večjih izstopov iz njihove avtokefalne cerkve in vstopov v eno od obeh slovanskih čutili ogrožene, zato so sami vlagali največ truda in sredstev v svoje institucije v Makedoniji (Petkovski, 2009, str. 72).

Glavni ukrepi vseh treh držav so bili ustanavljanje cerkva in šol v jeziku posamezne strani. S tem so poskušali neuke in neizobražene prebivalce Makedonije pridobiti v svoj jezikovni, verski in nacionalni okvir (Petkovski, 2009, str. 78). O intenzivnosti helenizacije slovanskih Makedoncev priča podatek, da se je število grških šol na ozemlju Makedonije iz 836 leta 1886 do leta 1895 skoraj podvojilo; takrat jih je namreč delovalo čez 1400. Tudi denarni vložek, namenjen grškim šolam se je močno povečal, celo potrojil iz 189 000 drahem leta 1886 na 536 000 drahem. To priča o izjemni finančni podpori grške države helenizaciji makedonskega teritorija. Za financiranje grškega šolstva na teritoriju Makedonije je grška vlada v teh letih namenila celo več sredstev kot za šolstvo v matični državi (Doblšek, 2012, str. 45-47). Posluževali pa so se tudi trših prijemov; na teritorij Makedonije so vdirale oborožene enote vseh treh in se ne redko fizično znašale nad civilnim prebivalstvom, poleg tega pa so ustanovljale tudi tajne službe (Petkovski, 2009, str. 73). Treba je omeniti, da so se Turki teh dejanj in pretenzij zavedali, zato so se močno trudili, da Makedonije ne bi obravnavali kot celoto. Zaradi tega so celo prepovedali uporabo toponima »Makedonija« (Petkovski, 2009, str.

68–69). Načrte vseh držav, ki so imele pretenzije po makedonskem ozemlju, je že konec 19. stoletja jasno predstavil grški predsednik vlade Trikupis, ki je izjavil, da je usoda Makedonije odvisna od zmage v prihajajoči »veliki vojni«; če zmagajo Bolgari, bo prebivalstvo slovansko, v primeru zmage Grkov pa je napovedal, da bodo vse spremenili v Grke (Petkovski, 2009, str. 68). Pretenzije po ozemlju in po pripojitvi makedonskega naroda pa so sosednje države kazale tudi na popisih prebivalstva; na nobenem izmed vseh do leta 1948 ni bilo opaziti Makedoncev, temveč so jih uvrščali Bolgari pod Bolgare, Srbi pod Srbe, Grki pa so jih nekaj dodelili grški skupnosti, ostalo pa med Srbe, v največji meri pa med Bolgare (Doblšek, 2012, str. 49).

3.1.2 USTANOVITEV VMRO IN ILINDENSKA VSTAJA

Po letu 1880 pa so se za problem Makedoncev začele zanimati tudi evropske velesile, saj jim Turčija v nasprotju z določili berlinskega kongresa ni dodelila avtonomije. To je Makedonce spodbudilo, da so se v večji meri začeli zavedati, kaj bi jim potencialna avtonomija sploh prinesla. Podeželsko prebivalstvo se je Turkom uprlo s kmečkimi upori, meščanstvo pa je leta 1893 ustanovilo VMRO (Vnatrešna makedonska revolucionarna organizacija/Notranja makedonska revolucionarna organizacija), ki se je borila za avtonomijo Makedonije znotraj balkanske federacije (Petkovski, 2009, str. 79). Za njihov način borbe proti Turkom so značilne predvsem teroristične akcije, svoj vrhunec pa dosežejo 2.8. 1903 na Ilinden z oboroženim odporom, imenovanim Ilindenska vstaja (Ilindensko vstanie), ko so zasedli večji del Makedonije in celo razglasili Kruševsko republiko, ki je poznana kot prva republika na Balkanu. Turki so upor krvavo zadušili že deset dni kasneje, je pa ilindenska vstaja eden izmed pomembnejših dogodkov v celotni makedonski zgodovini, saj se je z njo močno okrepila makedonska narodna zavest. (Ristovski, 1999, str. 219–220).

3.2. DELITEV MAKEDONIJE PO BALKANSKIH VOJNAH

Turčija je bila po vojni z Italijo oslABLJENA, zato so jo oktobra leta 1912 Srbija, Bolgarija, Grčija in Črna Gora napadle in jo potisnile daleč na vzhod; na celotnem Balkanskem polotoku je obdržala le del Trakije, ustanovljena je bila Albanija, Grčija, Srbija in Bolgarija pa so zasedle Makedonijo. (Natek, Natek, 1999, str.28).

Po zmagi nad Turčijo pa so se zmagovalke med sabo sporekle glede na novo pridobljenih ozemelj. Bolgarija namreč z razdelitvijo ni bila zadovoljna, saj je zase zahtevala celo Makedonijo, zato je 30. 6. 1913 napadla Srbijo. Na stran slednje so pristopile vse njene zaveznice iz prve balkanske vojne in Turčija. Bolgarija je bila v enem mesecu premagana, zmagovalkam pa je bila prisiljena prepustiti del svojega ozemlja (Ristovski, 1999).

Prav druga balkanska vojna pa je bila sila pomembna za Makedonijo; čeprav so jo razdelili že po prvi balkanski vojni, je zaradi poraza Bolgarije prišlo do nove razdelitve. Razdelili so jo na tri dele in sicer na največji del, Egejsko Makedonijo, ki je pripadel Grčiji, Pirinsko Makedonijo, ki je pripadla Bolgariji in Vardarsko Makedonijo, ki je

prišla v sklop Srbije in katere večji del danes sestavlja Republiko Makedonijo (Natek, Natek, 1999, str. 104).

Delitev pokrajine Makedonije po balkanskih vojnah med sosednje države je prikazana na naslednji karti.

SLIKA 3: Delitev pokrajine Makedonije po balkanskih vojnah

Vir podatkov: Археолошки дневник (Arheološki dnevnik), 2010

Naslednja karta pa prikazuje ozemlje pokrajine Makedonije v širšem območju južnega Balkana ter države na njenem teritoriju leta 2006, kar nam pokaže jasno teritorialno razliko med pokrajino Makedonijo in Republiko Makedonijo.

3.3. POLOŽAJ MAKEDONCEV V GRČIJI PO RAZDELITVI MAKEDONIJE

Po razdelitvi Makedonije med tri države se položaj makedonskega naroda ni izboljšal; Nobena od držav ni dopustila, da bi se del ozemlja, ki so ga pridobili z razdelitvijo Makedonije, imenovalo po njen; Bolgari so od vedno trdili, da Makedonci spadajo v bolgarski narod, Srbi pa so jih smatrali za južne Srbe. Posebno v Srbiji je bilo makedonsko nacionalno gibanje še posebej močno, pogosto je odmevalo v diplomatskih krogih v Beogradu, Skopju in Sofiji ter izvajalo številne atentate na srbske uradnike. (Petkovski, 2009, str. 80) Najbolj znan makedonski atentator je zagotovo Kerin Veličko Georgijev, ki je ob pomoči hrvaških nacionalistov leta 1934 v Marseillesu izvedel

atentat na jugoslovanskega kralja Aleksandra Karađorđevića (Nećak, Repe, 2003, str. 79).

Toda glede na to, da se posvečam predvsem makedonsko-grškim odnosom, bom poskušal natančneje predstaviti položaj makedonskega naroda v grški državi.

Grčija je takoj, potem ko je Egejska Makedonija postala del grške države, pričela z izrazito helenizacijo makedonske manjšine. Pričela se je s spreminjanjem vseh etnonimov in toponimov, ki so bili slovanskega izvora, v grške (Petkovski, 2009, str. 73-74). Kmalu po koncu balkanskih vojn in pripojitvi Egejske Makedonije so spremenili upravno razdelitev pokrajine; na novo pridobljeno ozemlje so razdelili na tri dele, ki so jih združili pod imenom »Severna Grčija«. S tem so se v svoji upravni razdelitvi ozemlja izognili imenu »Makedonija« (Doblšek, 2006, str. 66). Leta 1927 so nadaljevali z nadomestitvijo vseh slovanskih napisov v cerkvah z grškimi, najradikalnejši korak pa je leta 1936 izvedel grški diktator Mexas, ki je ukazal helenizacijo vseh imen in priimkov makedonskega, torej slovanskega izvora. Dve leti kasneje pa je sprejel še bolj kontroverzen ukrep; prepovedal je makedonščino na vseh nivojih, celo na domovih. Prav ta avtorski ukrep pa je sprožil nasproten odziv; Makedonci so se uprli in zaradi prisile še bolj zavzeto ohranjali svoj jezik in izročilo. Pridružili so se jim tudi nekateri, ki so se že skoraj povsem helenizirali in asimilirali v grško družbo (Petkovski, 2009, str. 73–74).

To obdobje so zaznamovale tudi številne migracije prebivalstva. Po grško–turški vojni je Malo Azijo zapustilo več kot milijon Grkov, od katerih so jih v severno Grčijo naselili skoraj polovico, da bi tako čim bolj učinkovito helenizirali pokrajino. Hkrati pa je tudi 130 000 slovanskih prebivalcev zapustilo Egejsko Makedonijo, kar je povsem spremenilo etnično sliko pokrajine v korist Grkov. Grčija pa je želela makedonsko manjšino kar se da oddaljiti od sosednjih slovanskih narodov, zato so jim dodelili poseben status etnije in zanje uvedli izraz »Slavomakedonci«. To pa je seveda služilo svojemu namenu; Grčija in Bolgarija sta namreč 1924 podpisali sporazum o varstvu manjšin, toda z uvedbo etnične skupine Slavomakedoncev se po mnenju Grčije ta sporazum na njih ni nanašal. Grčija je sprejela stališče, da jezik, ki ga govorijo, ni ne bolgarski in ne srbski, temveč gre za posebno bitolsko-lerinsko narečje, ki so ga poimenovali »slavomakedonski jezik«. To je prvo delno priznanje jezika Makedoncev kot samostojnega jezika s strani Grčije (Petkovski, 2009, str. 74).

Mnogo Makedoncev v Egejski Makedoniji je že med obema vojnama pristopilo h komunistični partiji, saj jim je KP Grčije obljubila pravico do samoodločbe in avtonomije znotraj balkanske federacije. Med drugo svetovno vojno je del Egejske Makedonije okupirala Bolgarija, ki si je na svojo stran prizadevala dobiti slovanske prebivalce, zato so slednji uživali veliko več pravic, kot za časa medvojne Grčije. To jim je bolj uspelo v vzhodnem delu Egejske Makedonije, medtem ko je v zahodnem delu večji vpliv imela komunistična partija, ki je po osvoboditvi od okupatorja Makedoncem ponudila številne pravice; dobili so svoje šole, časopise, predvsem pa so po dolgih letih spet lahko izražali svojo nacionalno pripadnost (Petkovski, 2009, str. 76).

3.4. OBLIKOVANJE PRVE MAKEDONSKE DRŽAVNOSTI V OKVIRU JUGOSLAVIJE

Leta 1944 je bila ustanovljena Ljudska republika Makedonija, prva organizirana, suverena teritorialna enota Makedoncev v okviru avnojskih meja Jugoslavije, ki so zunanje meje Republike Makedonije tudi danes. Ustanovitev le-te je močno podpirala Kominterni, VMRO pa se je zavzemal za združitev vseh treh delov Makedonije v enotno republiko znotraj balkanske federacije (Petkovski, 2009, str. 80).

Z ustanovitvijo Socialistične republike Makedonije kot do neke mere samostojne enote pa se začne zgodovina odnosov grške in makedonske države na formalni meddržavni ravni. Že njihov začetek je bil dokaj buren, saj je makedonska skupščina že za časa grške državljanske vojne odkrito nasprotovala pravici grške države do Egejske Makedonije in zahtevala njeno priključitev SR Makedoniji. Prav tako je Grke razburil dogovor jugoslovanskega predsednika Josipa Broza Tita in bolgarskega Georgija Dimitrova o združenju vseh balkanskih Slovanov v enotni socialistični balkanski federaciji, ki naj bi vključevala tudi celotno zgodovinsko teritorialno enoto Makedonijo, torej tudi dele, ki so bili v sklopu grške države (Petkovski, 2009, str. 82).

Spor na meddržavni ravni med Grčijo in Makedonijo se je torej začel takoj po ustanovitvi makedonske države, potem ko sta obe postali mednarodno priznana subjekta, in sicer z jasno izraženimi teritorialnimi pretenzijami Socialistične republike Makedonije do južne sosedice.

3.5. VLOGA MAKEDONCEV V GRŠKI DRŽAVLJANSKI VOJNI IN NJENE POSLEDICE ZA MAKEDONSKO MANJŠINO V GRČIJI

Grška državljanska vojna je bila oborožen spopad med grško komunistično partijo (KKE), ki je imela podporo Albanije, Bolgarije in Jugoslavije in je želela državo po vzoru severnih sosed in z vladavino komunistične partije, ter rojalisti, ki so si prizadevali na oblast znova postaviti kralja in so imeli podporo Velike Britanije. (Natek, Natek, 1999, str. 58) Na referendumu so zmagali rojalisti, komunisti pa so pričeli z gverilsko vojno, ki je zahtevala okoli 150 000 žrtev, okoli milijon prebivalcev pa je bilo preseljenih. Končala se je leta 1949, ko je Jugoslavija zaprla mejo in prekinila pomoč komunistom (Ristovski, 1999, str. 672–676).

Večji del Makedoncev v Grčiji je podpiral komuniste, saj so jim ti nudili največ nacionalnih svoboščin. V tem času je bila namreč makedonska narodna zavest že močno razvita, saj je bila leta 1944 ustanovljena Ljudska republika Makedonija v okviru Socialistične federativne republike Jugoslavije kot prva avtonomna upravno-teritorialna enota makedonskega naroda, ki je nosila tudi njegovo ime, egejski Makedonci pa so si podobne avtonomije želeli tudi znotraj grške države, to pa so jim obljubljali le komunisti. Grška rojalistična stran je dejstvo, da so Makedonci na strani komunistov, izkoristila v svoj prid in se je prikazovala kot zaščitnica Grkov; vojno so predstavili kot vojno za Grčijo, ogroženo s strani sosedskih narodov. Ideološki boj se je s tem spremenil v nacionalnega (Petkovski, 2009, str. 76–81).

Vendar pa je zaradi zmage rojalistov v grški državljanski vojni in zaradi svetovnih političnih razmer (Sovjetska zveza se je zavezala, da se odpoveduje Grčiji v zameno za Romunijo in Bolgarijo, Jugoslavija pa je zahtevam po Egejski Makedoniji popustila v zameno za rešitev tržaškega vprašanja. V Egejski Makedoniji živeče Makedonce je celo pozvala, naj se podredijo grški politični oblasti. Makedonski nacionalisti še danes obtožujejo Tita, da je egejsko Makedonijo prodal za Trst, ki pa ga, ironično, Jugoslavija ni nikoli dobila. Sprememba meja v makedonsko oziroma jugoslovansko korist ni prišla v poštev, grški rojalisti pa so po zmagi v vojni nadaljevali s protikomunistično in protijugoslovansko propagando. Takoj po vojni so odvzeli državljanstvo in premoženje številnim Makedoncem in grškim komunistom, ki so v strahu pred povračilnimi ukrepi zbežali v Jugoslavijo. To je močno spremenilo demografsko in pa tudi ideološko sestavo Egejske Makedonije v korist Grkov in antikomunistov. Šele leta 1982 so z zakonom vrnilo državljanstvo in premoženje beguncem, vendar le tistim grškega rodu, kar je še dodatno obremenilo odnose med sosedama (Petkovski, 2009, str. 84).

3.6. ODNOSI MED GRČIJO IN MAKEDONIJO V OKVIRU JUGOSLAVIJE V LUČI HLADNE VOJNE TER POLOŽAJ MAKEDONSKE MANJŠINE V GRČIJI

Po blokovski razdelitvi sveta po 2. svetovni vojni je Grčija spadala v zahodni blok, medtem ko je Socialistična Republika Makedonija v okviru Jugoslavije spadala v vzhodnega. Tu se središče odnosov med državama premakne iz osi Atene–Skopje na os Atene–Beograd, kot subjekt v odnosih z Grčijo ne nastopa več Socialistična republika Makedonija, temveč Ljudska republika Jugoslavija (Petkovski, 2009, str. 85).

Na začetku so bili odnosi skrhani do te mere, da je Jugoslavija leta 1949 dokončno zaprla mejo z Grčijo. Toda na slabitev Jugoslavije kot akterja v »makedonskem vprašanju« je še dodatno vplivala resolucija informbiroja in Titov razhod s Stalinom. To je privedlo do začasne jugoslovanske osamitve v svetovni politiki, kar je vplivalo na otoplitev odnosov med Grčijo in Jugoslavijo. Na začetku predvsem zaradi skupnih interesov, saj sta obe državi kot potencialno nasprotnico smatrale prososjetsko Bolgarijo in zato leta 1954 podpisali »Balkanski pakt«. Grčija pa se je do 60. let še vedno bala, da bi morebitna sprememba svetovne politične situacije lahko vplivala na njeno ozemeljsko celovitost, zato je nadaljevala z močno protislovansko politiko v Egejski Makedoniji. Z »Balkanskim paktom« se je torej začelo novo obdobje med državama. Skupni sovražnik na vzhodu je državi prisilil v sodelovanje (Petkovski, 2009, str. 85).

V 60. letih sta Jugoslavija in Grčija sklenili dogovor, po katerem se je Jugoslavija zavezala, da se ne bo vmešavala v notranje zadeve Grčije, slednja pa se je zavezala k molku o makedonskem vprašanju in nenasprotovanju makedonski identiteti. Čeprav uradno niso priznavali makedonskega naroda, so odprli veleposlaništvo v Skopju, kar je imelo simboličen pomen (Petkovski, 2009, str. 86).

Jugoslavija je torej s tem sporazumom normalizirala odnose s svojo južno sosedo, a s tem na nek način na cedilu pustila Makedonce v severni Grčiji. Njena zaveza o nevmešavanju v grške notranje razmere je Grčiji dal proste roke pri raznarodovalni politiki do Makedoncev v Grčiji in krepitvi nacionalne države. 1953 je razglasila 60-kilometrski varnostni pas okoli jugoslovanske meje in od tam izselila vse prebivalce

slovanskega porekla, da bi preprečila njihove stike z Makedonci iz SR Makedonije, na njihova mesta pa naseljevala narodnozavedne Grke, ki so se po zakonu iz leta 1969 lahko naseljevali na kmetijah izseljenih Makedoncev. Leta 1962 je prepovedala vrnitev vsem beguncem iz državljanske vojne ter njihovim sorodnikom (Petkovski, 2009, str. 85). Etničnim Makedoncem v Grčiji so močno ovirali zaposlovanje, prepovedali uporabo makedonščine v javnosti, onemogočali kulturno udejstvovanje in šolanje pripadnikov makedonske manjšine v Ljudski republiki Makedoniji in preprečevali vsakršne stike z matico, pomemben način asimilacije Makedoncev pa je bilo tudi spodbujanje mešanih porok. Na ta način je makedonski partner najpogosteje prevzel grško identiteto in njihovi otroci mešanih zakonov prav tako. S tem so dosegli, da je makedonska manjšina postala dokaj nedejavna; večina se je asimilirala, precejšen del pa je emigriral v Zahodno Evropo in v Severno Ameriko. Grčija do dandanes makedonske manjšine ni priznala (Brvar, 2006, str. 69).

Makedonci iz SR Makedonije so od centralnih oblasti zahtevali, da njihove rojake zaščitijo v skladu s politiko do jugoslovanskih manjšin v sosednjih državah, toda ta sporazum jim je to onemogočal, tako da Makedonci v Grčiji niso imeli niti približno podobne zaščite matične domovine kot na primer na Slovenci v obmejnih pokrajinah (Petkovski, 2009, str. 85).

V letih po sporazumu se je ohranjal »status quo«; Jugoslavija je ohranjala dobre odnose z Grčijo, ta pa je s tesnim sodelovanjem z Jugoslavijo dosegla preprečevanje jugoslovanskih zahtev po priznanju makedonske manjšine v Grčiji. Po Titovi smrti pa se je v luči prebujanja nacionalizma med jugoslovanskimi narodi spremenila tudi jugoslovanska zunanja politika, ki je zahtevala večje pravice za manjšine jugoslovanskih narodov izven matične države in začela vršiti močnejši pritisk na Grčijo in Bolgarijo glede priznanja makedonske manjšine (Petkovski, 2009, str. 86).

V drugi polovici osemdesetih let je vse bolj jasno postajalo dejstvo, da Jugoslavija na tak način ne bo mogla obstati. Grčija se je bala, da bi naraščajoči makedonski nacionalizem ponovno obudil teritorialne zahteve po Egejski Makedoniji, zato je vse do konca podpirala centralne jugoslovanske oblasti in se zavzemala za ohranitev enotne Jugoslavije. Poleg tega je leta 1988 za svojo severno pokrajino spet uvedla ime »Makedonija«, ki se mu je vse od balkanskih vojn na vso moč izogibala in ga, kot sem že omenil, zamenjala s toponimom »Severna Grčija«. (Petkovski, 2009, str. 85) Na grški strani se je odpor do makedonske kulture stopnjeval, višek pa je leta 1988 dosegel s protestom grškega zunanjega ministra Vatikanu, saj je papež svoje novoletno voščilo voščil tudi v makedonskem jeziku. Očital mu je, da je voščil v jeziku, ki sploh ne obstaja. Grški narod pa je kasneje pozval celo na »sveto vojno« proti Makedoncem in vsem, kar je makedonskega (Petkovski, 2009, str. 87).

4. SPOR MED MAKEDONIJO IN GRČIJO O IMENU REPUBLIKA MAKEDONIJA

4.1. RAZLOGI ZA SPOR

Republika Makedonija je svojo neodvisnost od SFRJ razglasila 8.9.1991 po razglasitvi rezultatov referendumu. (Natek, Natek 1999, str. 104) V nasprotju z ostalimi jugoslovanskimi republikami pa v njej kljub pestri nacionalni strukturi ni izbruhnila vojna, čeprav je nemakedonsko prebivalstvo nasprotovalo neodvisnosti; albanska in srbska manjšina sta referendum bojkotirali (Natek, Natek 1999, str. 104).

Zdelo se je, da je njena pot k mednarodnemu priznanju odprta, toda nasprotovanje je prišlo od zunaj, z grške strani, in ne kot nasprotovanje neodvisnosti, temveč nasprotovanje imenu »Republika Makedonija«, ki ga je novo nastala država zapisal v ustavo, kar je privedlo do dvajsetletnega spora, ki še danes ni končan (Malijanska, 2010, str. 3). Nasprotovanje Grkov pa seže tudi do naziva jezika; trdijo namreč, da se jezik ne more imenovati »makedonski«. Podobno nasprotujejo tudi nazivu naroda. Čeprav priznavajo samostojen slovanski narod, zahtevajo, da prevzame ime države, katero predstavlja in katere ime bo sprejemljivo tudi za grško stran (Petkovski, 2009, str. 70).

4.1.1. MAKEDONSKI IN GRŠKI ARGUMENTI ZA SVOJA STALIŠČA V SPORU TER ZAHTEVE GRKOV

Makedonci sebe pojmujejo kot samostojen narod s svojo specifično zgodovino, svojim lastnim jezikom in kulturo. Sicer v Makedoniji obstaja več teorij o izvoru makedonskega naroda, od te, da so direktni potomci antičnih Makedoncev in Aleksandra Velikega, do teorije o tem, da so potomci Slovanov, ki so po razpadu antičnih imperijev poselili območje Aleksandrove države, ter do tretje, ki zagovarja tezo, da so mešanica obojega. Načeloma pa v Makedoniji med zagovorniki vseh treh teorij vlada prepričanje, da Grki definitivno niso nasledniki antičnih Makedoncev, zato imajo ne glede na to, ali so Slovani ali potomci prebivalcev antičnega imperija sami več pravic do imena, ker poseljujejo teritorij antične države Aleksandra Velikega (Malijanska, 2010, str. 3–6). V tem podpoglavju bom, v izogib zmešnjavi, za mednarodno priznano državo Makedonijo uporabljal kratico NJRM (Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija), pojem Makedonija pa se bo nanašal na ostale toponime s tem imenom.

Grki pa na drugi strani zagovarjajo stališče, da je bil Aleksander Veliki Makedonski Grk, oni pa so neposredni potomci naroda antične Makedonije, da je med njimi neposredna rasna in kulturna povezava, zato so še posebej kritični do zagovornikov antikvizacije makedonskega naroda, torej trditve makedonskih nacionalistov o tem, da so potomci antičnih Makedoncev. Današnje Makedonce smatrajo kot slovanske priseljence, ki so tisočletje po Aleksandrovi smrti poselili to območje. S tem so po njihovem izgubili vse pravice do imena »makedonski«. Grki vse »makedonsko« pojmujejo kot grško in le grško; že sami izrazi »Makedonija, Makedonec, makedonski...« po njihovi nacionalni ideologiji označujejo neko »grškost« in tako

ostalim preprečujejo identifikacijo s tem izrazom. Grki si, kot že rečeno izključno pravico, do identifikacije s tem pojmom jemljejo na podlagi zgodovinskih dejstev in tako zavračajo vse pojme iz besedne družine »makedonski« ter ne priznavajo, da je njihova severna sosedna »makedonska« država. Smatrajo jo le kot naslednico nekdanje Vardarske banovine, ki je sprejela leta 1944 naziv »Socialistična republika Makedonija««, s tem je bil ustvarjen umeten narod iz skupine južnih Slovanov ter poimenovan po prednikih Grkov. Prav tako ne priznavajo makedonskega jezika; pod tem imenom smatrajo jezik, ki so ga govorili antični Makedonci, torej po njihovo grški jezik, uradni jezik Republike Makedonije pa nima povezave z jezikom Aleksandra Velikega, temveč gre le za slovanski dialekt. Za to, po grško plagiatsko poimenovanje, Grki krivijo Josipa Broza Tita in njegovo Jugoslavijo, saj naj bi s poimenovanjem slovanskega naroda z Makedonci v severni Grčiji izzval nemire in s tem poskušal zavzeti del severne Grčije in Makedonijo ponovno združiti v okviru socialistične Jugoslavije (Malijanska, 2010, str. 3–6).

Grki prav tako tudi po razglasitvi neodvisne makedonske države še vedno ne priznavajo makedonske manjšine v Egejski Makedoniji; slovanske Makedonce pojmujejo kot dvojezične Grke, ki govorijo nek slovanski dialekt, a so še vedno nacionalni Grki, vsem zahtevam po priznavanju manjšin in želji po določeni meri manjšinskih pravic pa ostro nasprotujejo ter jih smatrajo za poskus destabilizacije Grčije in pretenzije severne sosede po Egejski Makedoniji (Malijanska, 2010, str. 4–5). To njihovo bojazen je vzbudil naraščajoči makedonski nacionalizem, ki je bil posledica dogodkov v SFRJ v osemdesetih letih in je zahteval priključitev Egejske Makedonije Republiki Makedoniji (Brvar 2006, str. 67). Vendar pa to ni bilo uradno stališče vlade NJRM, temveč le pretenzije posameznih nacionalističnih skupin, vendar pa je Grčija to vseeno izkoristila kot argument za dosego svojih ciljev.

Grki pa navajajo še en zgodovinsko-geografski argument, s katerim poskušajo dokazati svojo upravičenost do imena Makedonija; največji del nekdanje otomanske ozemeljske enote Makedonije (52%) se dandanes nahaja v Grčiji, kar je po njihovo še eden od argumentov v njihovo korist do izključne uporabe imena. Ta pokrajina nosi tudi ime Makedonija, torej identično imenu novonastale sosede, kar je za Grke spet eden od dokazov za pretenzije severne sosede po njenem ozemlju, kulturi, zgodovini in identiteti ter kot neposredno grožnjo celovitosti države (Malijanska, 2010, str. 5).

Protestirali so tudi proti prvi zastavi neodvisne NJRM, saj je njena ustava kot grb določila kutleško zvezdo na rdeči podlagi. Kutleška zvezda je najdena leta 1977 pri izkopavanjih v mestu Kutleš v severni Grčiji, natančneje v Egejski Makedoniji in velja za simbol vladarjev antične Makedonije, pogosto pa se je pojavljal tudi na pravoslavnih ikonah. Grki, ki kutleško zvezdo imenujejo »zvezda iz Vergine«, so protestirali iz dveh razlogov:

- Na zastavi druge neodvisne države se pojavlja simbol, ki predstavlja zgodovinske osebnosti grške zgodovine (torej že prej navedeno prisvajanje kulture).
- Mesto najdbe se nahaja v Egejski Makedoniji, torej delu Grčije, za katerega slednja trdi, da je njegova aneksija cilj severne sosede.

Makedonija se z druge strani jasno distancira od kakršnih koli ozemeljskih pretenzij po grškem ozemlju, saj so celo v ustavo zapisali, da se odrekajo vsakršnim teritorialnim zahtevam do drugih držav ter vsakršnim vmešavanjem v notranje zadeve drugih suverenih držav. To so potrdili še z eno ustavno spremembo; leta 1995 so spremenili zastavo, ki ji je Grčija tako močno nasprotovala, ter jo zamenjali z novo (Malijanska, 2010, str. 10).

SLIKA 4: Zastava NJRM s kutleško zvezdo, v uradni veljavi od 1991–1995

Vir: Mk.blogspot, 2009.

SLIKA 5: Spremenjena zastava NJRM, v veljavi od 1995 do danes

Vir: Settimes.com, 2014.

Grki zgodovinskimi argumenti dodajajo tudi pravne; po mednarodnem pravu ima vsaka država pravico izbrati si in v ustavo zapisati svoje ime, kakršno želi. To priznavajo tudi Grki, a hkrati dodajajo, da NJRM krši drugo pravilo, ki je prejšnjemu nadrejeno; v ustavo so namreč zapisali ime, ki ne označuje le novonastale države, temveč večji, širši geografski prostor. To naj bi po njihovo bila zloraba pravice do imena, saj trdijo, da pravica do imena ni neomejena in se ne upošteva, kadar to vpliva na iste pravice ostalih držav. Njihovo stališče je namreč to, da se v tem primeru v samem imenu države jasno geografsko opredeli njene meje oziramo distancira od teženj po priključitvi tega dela grškega ozemlja k NJRM. Grčija tako vztraja pri svojih zahtevah, saj je z njihovega zornega kota ime, kot ga predlaga NJRM, grožnja miru v regiji (Malijanska, 2010, str.8).

Naslednji pravni argument Grčije je pravilo, ki pravi, da ima pravico do imena tisti, ki ga prej začne uporabljati; Grki namreč že od njihove regionalizacije iz leta 1914 za svojo najsevernejšo regijo uporablja ime »Makedonija«, medtem ko se uradno na območju njene severne sosede prvič pojavi šele kot »Ljudska republika Makedonija« leta 1946 v ustavi SFRJ (Malijanska, 2010, str.8–9). Tu je seveda potrebno ponoviti dejstvo, da se je Grčija imenu Makedonija odrekla po drugi svetovni vojni in ga spet vpeljala tik pred razpadom Jugoslavije (Petkovski, 2009, str. 86).

NJRM po drugi strani trdi, da je ime pogoj za identiteto določene države kot institucije; brez identitete namreč ne more sodelovati (sklepati sporazumov, pogodb, itd.) z ostalimi državami kot institucijami in ne more zagotoviti suverenosti in državnosti. Grčija s svojimi pogoji tako po njihovo krši suverenost NJRM, saj so vse države pravno enakopravne institucije, ki imajo pravico do lastne identitete, a po mnenju NJRM Grčija z zahtevami po spremembi imena onemogoča enakopravnost NJRM v primerjavi z ostalimi narodi, poleg tega pa zaradi njenih pritiskov o spremembi imena ne more uživati popolne suverenosti. Grčija po njihovo prav tako omejuje samoodločbo makedonskega naroda, saj ima vsak narod pravico, da si sam določa simbole, politični sistem itd. NJRM tudi obtožuje južno sosedo, da se vmešava v njene notranje zadeve. Ime države je namreč povsem stvar odločitve posameznega državnega naroda in Grčija se s pritiski o spremembi NJRM očitno vmešava v notranje zadeve neodvisne države. Še več, Grki zahtevajo spremembo ustave druge neodvisne države, kar je nedopustno in grob poseg v notranjo ureditev države kot institucije. (Malijanska, 2010, str.8–10).

NJRM zagovarja tudi dejstvo, da samo ime države upoštevajoč mednarodno pravo povsem onemogoča raznorazne posege v ozemeljske pravice ali kakršne koli druge zahteve do ostalih držav. Tako je po njihovem mnenju nasprotovanje Grčije povsem brezpredmetno, z argumentom o ozemeljskih težnjah zahtevati spremembo imena pa neupravičeno. (Malijanska, 2010, str.10).

4.2. POSLEDICE GRŠKO-MAKEDONSKEGA SPORA O IMENU

4.2.1. GRŠKO OVIRANJE PRI MEDNARODNEM PRIZNANJU REPUBLIKE MAKEDONIJE

Makedonija je neodvisnost razglasila 8.9. 1991, 17.9. jo je potrdila makedonska skupščina, 17.11 pa je bila sprejeta prva ustava Republike Makedonije. (Natek, Natek 1999, str. 104) Prav ta ustava pa je močno zmotila Grčijo zaradi navedenih razlogov (ime, zastava ...). Nasprotovala je splošnemu priznanju Republike Makedonije kot neodvisne države in sprejetju v OZN, mednarodna skupnost pa je bila na strani Grčije (Malijanska, 2010, str.14).

Sredi septembra 1991 je bila ustanovljena Badinterjeva komisija, odgovorna za pravna vprašanja na območju SFRJ in novonastalih držav. Sestavili so »Deklaracijo o Jugoslaviji«, kjer so bili med drugim navedeni pogoji, ki jih morajo novonastale države izpolnjevati za mednarodno priznanje. Na deklaracijo je močno vplivala Grčija, ki je dosegla vnos treh novih pogojev za priznanje:

-Odpoved ozemeljskim zahtevam.

-Prepoved sovražne propagande proti članicam ES.

-Prepoved poimenovanja, ki bi lahko izražalo ozemeljske zahteve.

Posebej v zadnji točki je jasno razvidno, da slednje zadeva predvsem Makedonijo in grški strah pred njo. Makedonski parlament je januarja 1992 sprejel spremembe ustave (že omenjeno distanciranje od ozemeljskih teženj) in Evropska skupnost je izdala pozitivno mnenje o njenem mednarodnem priznanju. Vendar pa so 15.1.1992 od novonastalih držav na ozemlju nekdanje SFRJ priznali le Slovenijo in Hrvaško, Makedonije pa ne. Vzrok za to je seveda grška teza, da kljub odpovedi vsem ozemeljskim težnjam v ustavi zastava in ime to še vedno izražata (Malijanska, 2010, str. 15–16).

Pot do priznanja Makedonije je bila še dolga. Nasprotovanje makedonski identiteti je na grški strani notranjepolitično združil nacionaliste, cerkev in antikomuniste, kar je 1992 privedlo do množičnih demonstracij v Solunu, kjer so protestirali proti uporabi imena Makedonija za naziv novoustanovljene države. (Petkovski, 2009, str. 88) Demonstracije so se razširile tudi v Atene, kjer so prav tako protestirali proti makedonski državi in identiteti, grška vlada pa naj bi celo vodila tajne pogovore z Miloševićevim režimom o destabilizaciji Makedonije in njenem eventualnem razkosanju in pripojitvi Grčiji in Zvezni republiki Jugoslaviji (Brvar, 2006, str. 67).

Zaradi vztrajanja Grčije je ES konec junija 1992 sprejela sklep, da države ne po priznala pod katerim koli nazivom, ki bi vseboval izraz »Makedonija«. Od Makedonije so zahtevali, da spremeni ime, kar pa je ta zavrnila. To je povzročilo, da večina članic Evropske skupnosti Makedonije ni priznala. Vseeno pa se kasneje zgodil obrat; ES je ugotovila, da spora ne more rešiti, ter dala zeleno luč začetku procesa mednarodnega priznanja Makedonije (Malijanska, 2010, str. 16). ES je Makedonijo priznala pod imenom Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija po pozitivnem mnenju OZN 27.3.1993. (Natek, Natek 1999, str. 105) Konec leta 1993 je veliko evropskih držav z Makedonijo vzpostavilo diplomatske odnose, spomladi 1994 pa je dosegla tudi priznanje ZDA (Malijanska, 2010, str.18).

4.2.2. PROBLEMI MAKEDONIJE PRI SPREJEMU V OZN ZARADI GRŠKEGA NASPROTOVANJA

Sprejem v OZN pomeni, da je država mednarodno priznana in da lahko funkcionira na tem nivoju; sklepa mednarodne pogodbe, sodeluje v mednarodnih misijah in internacionalnih združenjih, regionalnih povezavah. Skratka, vzpostavi diplomatske odnose z drugimi državami. Makedonija je za včlanitev zaprosila 30.7.1992, odtlej pa je mednarodna skupnost vodila pogajanja med Grčijo in Makedonijo. Ta so se končala 1993 z začasno rešitvijo spora, in sicer da se Makedonijo v OZN sprejme pod imenom Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija ali Former Yugoslav republic of Macedonia (FYRoM), končno odločitev o imenu pa se preloži na kasnejši čas. Ta »status quo« traja že več kot 20 let, toda državi se še vedno nista uspela dogovoriti. Je pa ta kompromis vplival na pozitivno mnenje mednarodne skupnosti o pripravljenosti priznanja Makedonije (Malijanska, 2010, str. 18). Po priznanju Evropske skupnosti so jo v OZN sprejeli 8.4.1993 (Natek, Natek 1999, str. 105).

Čeprav je Makedonija pri vprašanju o imenu pod pritiskom mednarodnega prava popustila, ji pravzaprav ne bi bilo potrebno. Kasneje so namreč ugotovili, da tudi pod imenom »Republika Makedonija« izpolnjuje vse pogoje in ji dodatnih, ki jih je zahtevala Grčija, v bistvu sploh ne bi bilo potrebno upoštevati (Malijanska, 2010, str. 18).

4.2.3. GRŠKI EMBARGO NA MAKEDONSKE PROIZVODE IN ZAPORA MEJE

Množično priznanje Makedonije (pod imenom Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija) in pa predvsem začetek in krepitev njenih odnosov na diplomatski ravni z ostalimi državami pa so močno zmotili Grčijo, zato je slednja februarja 1994 sprožila splošni embargo na makedonske proizvode in preprečila dotok blaga v Makedonijo preko solunskega pristanišča, z izjemo farmacevtskih in prehrabnih izdelkov. Kot razlog je navedla sovražno propagando Makedonije in zaščito svoje kulturne dediščine ter identitete. Za Makedonijo je embargo pomenil ogromno gospodarsko škodo (Malijanska, 2010, str. 19). Potrebno je namreč vedeti, da se je to zgodilo v času, ko je bila Makedonija povsem odvisna od transporta preko grškega ozemlja; njene sosede so se tedaj spopadale s tako ali drugačno krizo; Zvezna republika Jugoslavija je trpela sankcije OZN, Bolgarija, še posebno pa Albanija pa sta trpeli za močno tranzicijsko krizo (Petkovski, 2009, str. 91). Da se resnično zavemo posledic embarga, moramo vedeti naslednje; še danes, ko so ostale sosede Makedonije v neprimerljivo boljši situaciji, preko mejnih prehodov z Grčijo in Makedonijo prehaja največje število potnikov in blaga. Leta 2009 je mejo prestopilo 1 638 887 potnikov, kar je znašalo 28,6 % vseh potnikov, ki so prestopili makedonsko državno mejo (Doblšek, 2012, str. 69).

Grški embargo je tako še poglobil gospodarsko krizo Makedonije, ki jo je začela sprememba družbenopolitičnega in gospodarskega sistema ob osamosvojitvi. Že tako jo je pestila izguba skupnega jugoslovanskega trga, nerazvito kmetijstvo, zaostala industrija ter visoka inflacija, brezposelnost in visok primanjkljaj, embargo pa je povzročil nekajkratno podražitev energentov, pomanjkanje nekaterih dobrin in zmanjšal devizne prihodke od izvoza (Brvar 2006, str. 81).

Vseeno pa navkljub veliki gospodarski škodi, ki jo je utrpela Makedonija, ta naj bi zgolj zaradi embarga izgubila 1 milijardo USD (Brvar, 2006, str.81), Grčija ni dosegla njenega popuščanja. (Malijanska, 2010, str.19) Grški embargo pa gospodarsko ni prizadel le Makedonije, ampak so škodo utrpela tudi podjetja v severni Grčiji, ki so poslovale v Makedoniji, in tudi njihov pritisk na grško vlado je bil eden od razlogov za ukinitve embarga (Petkovski, 2009, str. 91).

V mednarodni skupnosti grški embargo ni doživel razumevanja. Še več, vzbudil je celo sočutje do Makedonije, medtem kosi je Grčija nakopala tožbo, ker je zlorabila mednarodno pravilo; to res dopušča take ukrepe, ampak zgolj v posebnih okoliščinah, npr. v primeru vojne ali dejanj, ki bi na vojno stanje napeljevale. Grčija se je branila z izgovorom, da je kraja simbolov lahko razlog, ki privede do izrednega stanja, saj obstaja nevarnost, da bo naslednji makedonski korak nasilna priključitev Egejske Makedonije, toda Evropska skupnost je njene izgovore zavrnila, vendar pa kasneje umaknila tožbo, ker sta državi dosegli začasni sporazum (Malijanska, 2010, str.20).

4.2.4. ZAČASNI SPORAZUM IN NJEGOV VPLIV NA GOSPODARSKO SODELOVANJE MED DRŽAVAMA

Grški embargo se je končal z Začasnim sporazumom 13.9.1995 v New Yorku, ki sta ga podpisala grški zunanji minister Papoulias in makedonski Crvenkovski. Državi sta v sporazumu navedeni kot »prva in druga stran«, saj je Makedonija odklanjala kakršno koli drugo poimenovanje kot »Republika Makedonija«(Malijanska, 2010, str.20–21).

Temeljna določila Začasnega sporazuma so bila nedotakljivost meja, ozemeljska celovitost in pa obojestranski odmik od morebitnih poskusov vojaških akcij zoper prvi dve določili. S tem sporazumom je Grčija tudi priznala Makedonijo pod imenom Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, kar je imelo predvsem simbolni pomen, kajti mednarodno-pravno je Makedonija že bila priznana, navkljub grškemu prizadevanju, da to prepreči. Ostala pomembnejša določila sporazuma so izogibanje oviranju pretoka ljudi in blaga, prej omenjena sprememba makedonske zastave in obljuba Grčije, da ne bo ovirala povezovanja Makedonije v mednarodne organizacije, če bo uporabljala ime NJRM, Obe strani sta se dogovorili tudi, da bosta spore reševali pred mednarodnim sodiščem, izvzemši spor o imenu; problem imena se lahko razreši izključno s pogajanjem med obema vpletenima stranema .Ta dokument pa je pomemben, saj sta z njim državi na nek način vzpostavili diplomatske odnose. Vendar pa tudi s tem sporazumom državi nista rešili vprašanja imena(Malijanska, 2010, str. 21–22).

Sporazum je bil za obe strani zavezujoč, je pa predvideval možnost, da se ga lahko po sedmih letih enostransko prekine po roku enega leta. Ker tega nobena stran ni storila oziroma ga državi nista zamenjali s kakšnim drugim sporazumom, je »začasni« Začasni sporazum že skoraj 19 let v veljavi (Malijanska, 2010, str.20).

4.2.4.1. VPLIV ZAČASNEGA SPORAZUMA NA GOSPODARSTVO MAKEDONIJE IN GOSPODARSKO SODELOVANJE MED DRŽAVAMA

Čeprav ta sporazum ni niti približno dokončno rešil spora o imenu in izboljšal položaja Makedonije v mednarodni skupnosti, so bile njegove posledice sila pomembne za obe državi; po sprejetju začasnega sporazuma sta državi navezali gospodarske stike, kar je bilo še posebnega pomena za Makedoniji zaradi njene izoliranosti.

Kako je Začasni sporazum in ukinitvev embarga konkretno vplivala na gospodarstvo Makedonije, pa si pogledjmo s primerjavo temeljnih gospodarskih kazalcev Makedonije med leti 1994, ko je bil večji del leta v veljavi embargo, in letom 1996, prvim letom, ki je v celoti minilo brez grškega embarga:

TABELA 1: Primerjava ekonomskih kazalcev Republike Makedonije med letoma 1994 in 1996

Kazalec	1994	1995	1996	Razlika v % med 1994 in 1996
Realna rast BDP	-1,8 %	-1.1 %	1,2 %	3 %
Inflacija	55,4%	9,2 %	0,2 %	-55,2 %
Proračunski primanjkljaj	-2,9 % BDP	-1,2 % BDP	-0,5 % BDP	-2,4 %
Uvoz	1 271 300 000 USD	1 426 800 000 USD	1 462 100 000 USD	15 %
Izvoz	1 086 300 000 USD	1 204 000 000 USD	1 147 400 000 USD	5,6 %
Razlika izvoz-uvoz	-184 900 000 USD	-222 800 000 USD	-314 700 000 USD	-70, 2%
Bruto zunanji dolg	1 260 000 000 USD	1 430 000 000 USD	1 170 000 000 USD	-7,9 %
Brezposelnost	30 %	35,6 %	31,9 %	1,9 %
Srednji menjalni tečaj-makedonski denar/ameriški dolar	43,24 MKD/USD	38, 04 MKD/USD	39, 99 MKD/USD	-7,5 %

Vir podatkov: Narodna banka na Republika Makedonija, 2014

Leta 1994 je Makedonija zabeležila 1,8 % upad bruto domačega proizvoda, medtem ko je leta 1996 že zabeležila 1,2 % rast (Narodna banka na Republika Makedonija, 2014). Inflacija je leta 1994 znašala še 55,4 %, medtem ko je bila njena vrednost leta 1996 zgolj 0,2 %. Tu je treba povedati tudi, da je že stanje leta 1994 bilo bistveno boljše od prvih let po osamosvojitvi, saj so jo takrat merili v tisočih odstotkov (Narodna banka na Republika Makedonija, 2014). Prav tako se je znižal proračunski primanjkljaj; leta 1994 je znašal 2,9 % bruto domačega proizvoda, leta 1996 pa le še 0,5 %. Prav tako se je za skoraj 8 % znižal bruto zunanji dolg Republike Makedonije (Narodna banka na Republika Makedonija, 2014). V tem obdobju so se občutno znižale obresti na kredite v denarjih, kar je seveda tudi posledica zmanjšanja inflacije. Te so leta 1996 znašale še 151,7%, leta 1996 pa še 23,2 % (Narodna banka na Republika Makedonija, 2014). Največja razlika pa se pokaže pri kazalcih uvoz in izvoz; izvoz se je med leti 1994 in 1996 povečal za 5,6 %, kar je malo v primerjavi z uvozom, ki se je povečal za 15 %. Tak trend je sledil tudi v prihodnjih letih; uvoz se ves čas hitreje veča od uvoza, kar pomeni stalno povečevanje zunanjetrgovinskega primanjkljaja, kar je opazno že v izbrani periodi, saj se je zunanjetrgovinska bilanca povečala kar za 70,2 % v korist uvoza (Narodna banka na Republika Makedonija, 2014). Rahlo pa se je v obdobju 1994–1996 povečala brezposelnost in sicer s 30 % na 31,9 %, toda tu ni naraščala enakomerno, ampak je leta 1995 dosegla že 35,6 %, torej se je z ukinitvijo embarga vseeno zmanjšala in to za skoraj 4 % v enem letu (Narodna banka na Republika Makedonija, 2014.)

Seveda je potrebno poudariti, da te številke niso odvisne zgolj od ukinitve grškega trgovinskega embarga, ampak so tudi posledica drugih dejavnikov, kot so makedonske gospodarske reforme, počasno izboljšanje gospodarskega in političnega stanja v njenih sosedah (ukinitvev sankcij proti Zvezni Republiki Jugoslaviji) in podobno, toda ukinitvev grškega embarga in navezava gospodarskih odnosov med sosedama ima tu vseeno precejšno vlogo.

Gospodarsko sodelovanje se je začelo z odprtjem solunskega pristanišča za makedonsko blago in blago, namenjeno v Makedonijo. Državi sta kasneje sklenili tudi gospodarski in vojaški sporazum, leta 1999 pa sta se dogovorili o izgradnji plinovoda med Skopjem in Solunom (Brvar, 2006, str. 67). Grčija je, kljub nepriznavanju Makedonije pod njenim ustavnim imenom, tako kmalu začela vlagati v Makedonijo; pred gospodarsko krizo je bila nekaj let celo največja vlagateljica. Vlagala je predvsem v gradbeništvo, promet, komunikacije in finančne dejavnosti. Leta 2002 je v Makedonijo vložila 44,9 milijonov ameriških dolarjev, kar je znašalo 58 % vseh tujih investicij (Brvar, 2006, str. 84).

Iz teh podatkov lahko sklenemo, da kljub zapleteni politični situaciji in več let trajajočem sporu državi odlično sodelujeta na gospodarskem področju, Grkov pa nepriznavanje naroda in identitete svoje severne sosede očitno ne odvrne od vlaganj v državo.

4.2.5. GRŠKO OVIRANJE MAKEDONIJE PRI NJENEM PRIBLIŽEVANJU EVROATLANTSKIM POVEZAVAM

Makedonija se tako kot večina držav jugozahodne Evrope čimprej želi integrirati v evropske regionalne povezave. Čeprav načeloma izpolnjuje kriterije za začetek pogajanj tako z Evropsko unijo kot z NATOM, pa se kot problem pojavlja nasprotovanje Grčije zaradi imena »Makedonija«. Grčija kot članica obeh organizacij ima namreč sredstva, s katerimi lahko vstop Makedonije v omenjeni organizaciji blokirajo. To pa je v nasprotju z določili Začasnega sporazuma, s katerim se je Grčija jasno zavezala, da ne bo nasprotovala članstvu severne sosede v nobeni organizaciji, če jo bo ta sprejela pod imenom NJRM. To je sporno še posebej zato, ker so Makedonijo pod imenom NJRM leta 1995 že sprejeli v Partnerstvo za mir, pa takrat Grčija ni nasprotovala. Prav tako slednja ni blokirala vključevanja Makedonije v Ovse in Svet Evrope (Malijanska, 2010, str.24–25).

4.2.5.1. GRŠKO OVIRANJE PRI MAKEDONSKEM VKLJUČEVANJU V NATO

Že na vrhu organizacije v Bukarešti leta 1998 so sprejeli deklaracijo, da Makedonija izpolnjuje pogoje za začetek pristopnih pogajanj. Poleg tega naj bi sam vstop Makedonije pomenil pomembno strateško prednost zveze, saj je bil to čas, ko so v širši regiji še vedno prisotne velike napetosti; poveljna BiH in vprašanje, kako bo daytonska ureditev v državi funkcionirala, čas konfliktov na Kosovu ter ostali medetnični in medreligijski konflikti v regiji, pa tudi pojav in razmah terorizma na globalni ravni kot tudi v sami regiji, kjer to predstavlja vse večji problem (Malijanska, 2010, str.26).

Na to deklaracijo se sklicuje tudi Makedonija, saj je po njenem prav to ključni argument, ki bi ne glede na grško nasprotovanje moral dovoliti začetek pristopnega procesa, prav tako pa ima vstop Makedonije v zvezo NATO široko podporo med Makedonci, prav tako pa so o tem vprašanju med seboj enotne vse večje politične stranke v državi (Malijanska, 2010, str.26).

Makedonija je že leta 1993, takoj po mednarodnem priznanju, izrazila voljo k priključitvi organizaciji. Dve leti kasneje je postala članica Partnerstva za mir, ki predvideva reorganizacijo oboroženih sil, poleg tega pa samo državo tudi drugače pripravi na članstvo; njene institucije seznanjeni z obvezami in ugodnostmi, ki jih članstvo zagotavlja (Malijanska, 2010, str. 27).

Makedonija je lepo napredovala in leta 1999 z organizacijo podpisala Akcijski načrt; to je naprednejša faza pogajanj za vstop. Z njim država zagotovi spoštovanje demokratičnih standardov in se zaveže k mirnemu reševanju ozemeljskim sporov, poleg tega pa predvideva tudi konkretnjšo prilagoditev oboroženih sil standardom zveze NATO. Še vseeno pa ta sporazum sam po sebi ne zagotavlja same priključitve zvezi, le označuje višjo stopnjo pripravljenosti države kandidatke (Malijanska, 2010, str. 27).

Dve leti kasneje pa je zveza NATO že odigrala ključno vlogo v Makedoniji; leta 2001 je namreč izbruhnil oborožen spopad med makedonskimi silami in albanskimi gverilci in prav zveza NATO je posredovala, da se je spor zaključil z Ohridskim sporazumom, po tem spopadu pa se je še povečal interes Makedoncev za vstop v samo organizacijo (Malijanska, 2010, str.2 7).

Kljub temu pa se je zataknilo že na prvem od osmih korakov, ki jih mora država kandidatka prehoditi, da doseže status članice. Najprej morajo namreč ostale članice doseči konsenz o tem, da državo v organizacijo sploh povabijo in na tej oviri se je zaustavila makedonska pot, saj zaradi grškega nasprotovanja niso uspeli doseči soglasja (Malijanska, 2010, str. 27–28).

Na vrhu NATA leta 2006 v Rigi so organi organizacije pohvalili prizadevanje Albanije, Hrvaške in Makedonije ter napovedali, da bodo o članstvu odločali na vrhu leta 2008. Tam so sprejeli Albanijo in Hrvaško, Makedonijo pa zavrnili. V obrazložitvi so zapisali, da sicer podpirajo njeno sodelovanje v mednarodnih akcijah, njene politične, gospodarske in pravosodne reforme ter prizadevanja, ki jih makedonska država vlaga v proces priključitve, vendar pa njeno članstvo zavračajo, saj ni rešen spor o njenem imenu. Grška zunanja ministrica pa je pri tem dodala, da bodo nasprotovali vsakršnim poskusom včlanjevanja Makedonije, dokler se spor o imenu dokončno ne reši, in Makedonijo spet obtožila zavlačevanja pri rešitvi (Malijanska, 2010, str. 28).

Odločitev vrha zveze NATO je presenetila vse, saj Makedonija načeloma izpolnjuje vse pogoje, poleg tega pa je Začasni sporazum še vedno v veljavi in upoštevajoč njega bi Makedonijo pod imenom NJRM morali sprejeti v zvezo, toda grška stran ga enostavno ne upošteva in vseeno blokira severno sosedo, za kar pa ima seveda po statutu zveze NATO pravico. Makedonija je proti Grčiji zaradi kršenja Zasnega sporazuma vložila tožbo na Meddržavnem sodišču (Malijanska, 2010, str. 29).

4.2.5.2. GRŠKO OVIRANJE PRI VKLJUČEVANJU REPUBLIKE MAKEDONIJE V EU

Med državljani Makedonije je velik interes tudi za vstop v Evropsko unijo, za katerega morajo države izpolnjevati določene pogoje, kot so na primer spoštovanje človekovih pravic na ravni enakopravnosti spola, ras, etničnih in verskih skupnosti itd. Poleg tega je treba svojo gospodarsko in zaposlovalno politiko prilagoditi politiki Evropske unije. Izpolniti mora torej veliko določil in v določeni meri svojo zakonodajo prilagoditi evropski. Ko pa izpolni vse pogoje, morajo pristop članice kandidatke Evropski uniji ratificirati še parlamenti vseh dotedanjih držav članic. (Malijanska, 2010, str. 30) Precej šibko makedonsko gospodarstvo bi vstop gospodarsko okrepil, predvsem pa spodbudil tuje investicije v kmetijstvo, energetiko in rudarstvo, obnovitev letališč, cestnih in železniških povezav, od vstopa pa si obetajo tudi pospešen razvoj turizma (Vernik, 2010, str. 59–61).

Prav tako kot vstop v NATO tudi vstop v EU pred samim začetkom pristopnih pogajanj državi narekuje več korakov; prvi je bil storjen 27.11. 1997, ko je Evropski svet sprejel sklep o sklenitvi sporazuma o sodelovanju med Evropsko unijo in Republiko Makedonijo. (Vernik, 2010, str. 18) Naslednji korak je Makedonija storila leta 2001, ko je z EU podpisala stabilizacijsko-pridružitveni sporazum, ki je začetek intenzivnejšega sodelovanja EU in Makedonije. Evropska komisija je delovanje Makedonije označila kot uspešno, zato je slednja že leta 2005 dobila status kandidatke. Leta 2008 sta obe strani podpisali partnerstvo za pristop, ki je prav tako pozitivno ocenilo napredek Makedonije na večini področij, obenem pa se je spotaknilo ob vlogi Makedonije v medsosodskih odnosih zaradi pritiska Grčije. Prav tako so zaradi pritiskov njene južne sosede Makedoniji naložili, da mora rešiti spor okoli imena, saj je zaradi Grčije to postalo uradno stališče celotne Evropske unije (Malijanska, 2010, str. 32).

Grčija je torej Makedoniji za začetek pristopnih pogajanj vsilila še en dodaten pogoj. Tako kot pri vstopanju Makedonije v zvezo NATO morajo tudi tu države članice o pristopu nove odločiti soglasno in Grčija v tem primeru prav tako namerava blokirati Makedonijo vse do rešitve spora o imenu, kot je napovedala. Napovedala je že blokado pri Svetu EU, ki odloča o začetku pristopnih pogajanj. Grčija računa, da bo postopek potekal enako kot pri vključevanju njene severne sosede v severnoatlantsko organizacijo (Malijanska, 2010, str. 32).

Makedonija sama prav tako računa na blokado Grčije in od Meddržavnega sodišča zahteva, da Grčijo prisili k spoštovanju Začasnega sporazuma in da ji prepreči blokado Makedonije pri vključevanju v mednarodne organizacije, v kolikor slednja to počne v skladu z določili omenjenega sporazuma (Malijanska, 2010, str. 32).

4.3. SPOR NA MEDDRŽAVNEM SODIŠČU

Prav zaradi omenjene blokade Grčije na vrhu NATA v Bukarešti, ki ji je preprečil vstop v NATO kljub spoštovanju Začasnega sporazuma in uporabi imena Nekdanja jugoslovanska Republika Makedonija, je Makedonija 17.11.2008 zoper južno sosedo vložila tožbo na Meddržavnem sodišču, ki je pristojno razreševati sporu v podobnih primerih, a le ob soglasju obeh vpletenih o določitvi omenjenega sodišča za mediatorja (Malijanska, 2010, str. 33).

4.3.1. ARGUMENTI VPLETENIH STRANI IN RAZSODBA SODIŠČA

Makedonija je posebej izpostavila dejstvo, da je bila pod imenom, določenim z Začasnim sporazumom, uspešno sprejeta v vrsto, v prejšnjem poglavju omenjenih, mednarodnih organizacij, kot so Svet Evrope, OVSE itd., poleg tega pa je z EU in NATOM sodelovala pri številnih projektih in misijah, toda pri poskusu vstopa v ti dve ključni organizaciji pa je Grčija sporazum prekršila in spremenila ravnanje v zvezi s sporom (Malijanska, 2010, str. 34).

Vendar pa Začasni sporazum v 5. členu določa, da bosta državi spor rešili dvostransko, in Makedoniji onemogoča tožbo zoper Grčijo na Meddržavnem sodišču (Malijanska, 2010, str. 40–42). Toda če bi Meddržavno sodišče ob branju tožbe in prvi fazi odločanja, kjer se preverja upravičenost sodišča o mediaciji, ugotovilo, da je Grčija Začasni sporazum kršila, bi lahko sodišče odločilo, da je bilo grško glasovanje o povabilu Makedonije v NATO protiustavno (Malijanska, 2010, str. 43–46).

Grčija pa se lahko sklicuje na poseben pravni instrument, ki ga pozna mednarodno pravo in se imenuje dopusten protiukrep. To označuje dejanje, ki je navadno protipravno, toda je v posebnih okoliščinah zakonito. Med posebne okoliščine spadajo primeri, v katerih pravni subjekt ravna v nasprotju s prejšnjimi sporazumi med državama, če pred tem druga stran jasno krši ta dogovor (Malijanska, 2010, str. 46).

Grčija je zagovarja, da je izvajala dopusten protiukrep, saj naj bi pred tem Makedonija očitno kršila določila Začasnega sporazuma in to v precejšni meri. Predvsem jo obtožuje kršenja člena o dobrih medsosedskih odnosih, kar naj bi Makedonija storila s številnimi preimenovanji letališč, odkritimi provokacijami, potvarjanjem oziroma prisvajanjem grške zgodovine in vztrajanja pri imenu Makedonija (Malijanska, 2010, str. 47).

Naloga sodišča je, da najprej odloči, ali je Makedonija resnično kršila Začasni sporazum, da lahko odloči glede ustavnosti grških protiukrepov. Nato mora pretehtati protiustavna dejanja obeh strani; kakšno škodo je ena država utrpela zaradi ravnanja druge. To pomeni, da mora presoditi, ali so makedonske kršitve dovolj težke, da opravičujejo grške protiukrepe. Vendar pa pravno sodišče ne bi smelo razsoditi v grško korist, saj slednja od severne sosedice zahteva predvsem pospešitev ravnanja o določitvi imena, ki pa ni odvisno le od Makedonije ampak tudi od Grčije (Malijanska, 2010, str. 47).

To lahko razumemo kot popolno izsiljevanje; Grčija namreč zahteva pospešitev pogajanj o imenu, hkrati pa v samih pogajanjih ne odstopa od svojih stališč.

Je pa pomembna še ena stvar; v kolikor mednarodno sodišče razsodi, da je grški protiukrep pretiran oziroma (če Makedonija spremeni svoje ravnanje) nepotreben, vsa prejšnja nasprotovanja Grčije in njene blokade, ki so posledice ukrepa Makedonije, zaradi katerega je Grčija sprožila dopustni protiukrep, propadejo, kar naj bi pomenilo, da teoretično Makedonija tisti trenutek vstopi v NATO, če seveda Grčija ne predloži drugih razlogov za blokado oziroma jo tokrat blokira kakšna druga članica (Malijanska, 2010, str. 47).

V začetku decembra 2011 je Meddržavno sodišče podalo razsodbo; razsodilo je, da je Grčija, ko je blokirala vstop Makedonije v zvezo NATO, kršila Začasni sporazum in s tem mednarodno pravo. Toda ta razsodba Makedoniji ne priznava njenega v ustavo zapisanega imena »Republika Makedonija«, temveč le razsoja, da Grčija ne bi smela blokirati severne sosede pri vstopanju v mednarodne organizacije, v kolikor slednja to izvaja v skladu s sporazumom med državama, če torej v organizacije vstopa pod imenom »Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija« (Horvat, 2011).

Meddržavno sodišče pa po drugi strani ugotavlja, da nima ustreznih orodij, s katerimi bi doseglo, da se izpolni zahteva Makedonije, torej onemogočiti Grčiji, da jo zaradi spora o imenu blokira pri vstopanju v mednarodne organizacije. Makedoniji torej zaenkrat ostaja le moralna zmaga (Horvat, 2011).

4.3.2. ODZIVI NA RAZSODBO MEDDRŽAVNEGA SODIŠČA V GRČIJI, MAKEDONIJI, EU IN NATO

Grški odziv na razsodbo meddržavnega sodišča je vlada izrazila z znanim stališčem Grčije in sicer da je za normalizacijo odnosov in dobro sodelovanje med državama ključni pogoj rešitev spora o imenu z rešitvijo, ki bo sprejemljiva za obe strani in zopet opozorila na provokacije Makedonije, ki naj bi ta proces oviral (Horvat, 2011).

Makedonska vlada pa na drugi strani poskuša preprečiti vsakršno evforijo in občutek zmage v sporu ter poudarja, da zadeva nikakor še ni zaključena. To naj bi bil le en pozitiven korak k dokončni razrešitvi spora in približevanju evroatlantskim organizacijam. Prav tako poudarjajo, da pri tej razsodbi ni zmagovalca in poraženca ter na ta način poskušajo preprečiti evforijo (Horvat, 2011).

Po drugi strani želi prebivalcem Makedonije jasno sporočiti, da to ni dobljena bitka glede spora o imenu, temveč le pravna potrditev nepravilnega ravnanja Grčije. Hkrati Makedonija mednarodni skupnosti sporoča, da si bo še naprej prizadevala za učinkovito in obojestransko sprejemljivo rešitev pod okriljem združenih narodov (Makedonija dobila tožbo proti Grčiji zaradi imena. MMC RTV Slovenija, 2011).

Dejstvo pa je, da kljub nekakšni moralni zmagi ta odločitev meddržavnega sodišča ne pomeni prav veliko za nadaljevanje priključevanja Makedonije EU in NATU; v praksi ta odločitev sodišča Makedoniji ne bo prinesla veliko, še posebej, ker NATO jasno sporoča, da odločitev sodišča ne bo vplivala na odločitev vrha NATO iz leta 2008 ter priključitvi Makedonije k organizaciji; vrh organizacije namreč dodaja, da morata Grčija in Makedonija najprej dvostransko rešiti spor, preden lahko slednjo sprejmejo v NATO (Horvat, 2011).

Glede vstopa Makedonije v EU je stvar podobna; po razsodbi meddržavnega sodišča je predsednik Evropskega sveta predsedniku makedonske vlade izrekel pohvalo, vseeno pa države članice ne bodo enotno podprle začetka pristopnih pogajanj, še posebno Grčija, ki še vedno vztraja na stališču, da ne bo dopustila pričetka pogajanj z nobeno državo, ki v svojem imenu vsebuje toponim »Makedonija«. Čeprav je Evropska komisija Makedoniji že leta 2005 dodelila status kandidatke, zaradi spora o imenu še vedno ne bo napredka, ampak bo še nekaj časa ostalo pri tem (Horvat, 2011).

4.4. NADALJNJA POGAJANJA O IMENU

Grčija in Makedonija sta se, čeprav z Začasnim sporazumom nista uspeli rešiti vprašanja imena, z njim vseeno zavezali, da bosta pogajanja nadaljevali in sicer pod okriljem OZN. Vendar se je že na začetki vedelo, da je pred njima dolga in naporna pot, saj so se njuni pogoji v izhodišču močno razlikovali (Malijanska, 2010, str. 23).

Grčija je v začetku dosledno nasprotovala imenu »Makedonija« v uradnem nazivu. Predlagala je številne druge rešitve, npr. Dardania, Vardarska republika, Paeonia, celo Republika Skopje. S pogajanja je makedonska stran dosegla rahlo omilitev togih grških načel in Grčija je pogojno sprejela ime »Makedonija«, vendar pod pogoji, ki jasno opredelijo njeno geografsko lego, da samo ime ne izraža pretenzij po grškem ozemlju. Kot najbolj sprejemljiv predlog so predlagali ime Vardarska Makedonija, pojem, ki je bil poznan že v času Otomanskega cesarstva. Zahteva Grčije je bila tudi, da se ime, ki bo sklenjeno s kompromisom, uporablja v diplomatskih odnosih z vsemi državami, ne le med Makedonijo in Grčijo. Poleg tega so vztrajali, da se pogajanja pospešijo, saj je vse več držav Makedonijo priznalo pod imenom »Republika Makedonija«, kar gre v korist slednje (Malijanska, 2010, str. 23).

Prav tako je v samem začetku odločno in nepopustljivo nastopala Makedonija; vztrajala je pri svojem v ustavo zapisanem imenu »Republika Makedonija« in od tega ni hotela odstopiti. Kasneje je tudi Makedonija deloma popustila in pristala na neko dvojno ime, ki pa bi za razliko od grških zahtev uporabljalo le v odnosih med Makedonijo in Grčijo, medtem ko bi na diplomatski ravni z ostalimi državami nastopala pod v ustavi zapisanim imenom »Republika Makedonija«. Makedonija pa ne popušča pri svoji kulturi in zgodovini; tam namreč noče nobenih kompromisov glede poimenovanj. Državi tako nista mogla najti dokončne rešitve (Malijanska, 2010, str. 23–24).

Dolgo se je ohranjal »status quo«, brez rešitve na obzorju, leta 2007 pa je prišlo celo do poslabšanja; Makedonija je skopsko letališče poimenovala po Aleksandru Velikem, to pa je močno razburilo Grčijo in ta je odločila, da bo preprečila vsakršno povezovanje Makedonije v regionalne povezave, dokler se ta spor ne reši (Malijanska, 2010, str.24). Nova prepreka rešitvi spora je bilo tudi poimenovanje novozgrajene avtoceste od srbske do grške meje po Aleksandru Makedonskem, kar je Grčija zopet občutila kot provokacijo in prisvajanje grške kulture in zgodovine s strani Makedonije, zato je pri EU lobirala ustavitev vseh finančnih sredstev, namenjenih za izgradnjo avtoceste, kar je pomenilo, da mora Makedonija izgradnjo financirati sama, kar je zanjo zaradi njene majhnosti in ekonomske šibkosti dokaj velik finančni zalogaj (Petkovski, 2009, str. 88).

Tudi v zadnjih letih ni opaziti nobenega napredka pri pogajanjih. Vmes se pojavljajo določeni predlogi in ideje (npr. Severna Makedonija), toda nobeden ni sprejemljiv za

obe strani. Državi vztrajata vsaka na svojem bregu, čeprav zavlačevanje ni v korist ne enim ne drugim; Grki se zavedajo, da je odlašanje v korist Makedoniji, saj vse dlje na meddržavnem nivoju deluje pod imenom »Republika Makedonija«. Čeprav je zavlačevanje s tega aspekta res voda na mlin Makedoniji, pa ji po drugi strani škodi, saj si želi vstopiti v EU in NATO, za kar pa do rešitve imena zaradi grške blokade ni pogojev (Malijanska, 2010, str. 24).

Kot je že bilo omenjeno, Evropska komisija je že leta 2005 Makedoniji podelila status kandidatke za članstvo v Evropski uniji, vendar pa se je mednarodna skupnost s grško-makedonskim sporom posredno začela resneje ukvarjati šele kasneje, natančneje po vrhu NATA 2008, kjer je Grčija blokirala vstop Makedonije v organizacijo.

Razlog za to je verjetno dejstvo, da se je v tem času večina držav v regiji že vključilo v vsaj eno evroatlantsko povezavo, medtem ko je Makedonija obstala na mestu. To je verjetno zbudilo pozornost mednarodne skupnosti, da se je bolj aktivno vključila v sam proces reševanja spora.

Že pred razsodbo meddržavnega sodišča se je problema resneje lotil predstavnik Organizacije Združenih Narodov Mathew Nimetz. Takoj je znova obudil enega najstarejših kompromisnih predlogov, in sicer da Makedonija prične uporabljati ime »Severna Makedonija« in »državljanstvo Severne Makedonije«, medtem ko bi se etnična skupnost imenovala »Makedonci«, jezik »makedonski« in prav tako tudi pridevnik, povezan z identiteto Makedonije (MMC RTV Slovenija. Skopje proti imenu »Severna Makedonija«, 2008).

Makedonska vlada je predlog zavrnila, saj ga je označil za nesprejemljivega in potemtakem ni mogel postati podlaga za nadaljnje razprave o rešitvi spora. Poleg tega je Makedonija Nimetza obtožila, da je z diskutiranjem o imenu naroda, jezika in državljanstva prekoračil svoje pristojnosti (MMC RTV Slovenija. Skopje proti imenu »Severna Makedonija«, 2008).

Tudi pojem Vardarska Makedonija ni nova diplomatska iznajdba, temveč gre za toponim, ki označuje enega od treh delov nekdanje regionalne celote Otomanskega imperija. Ostala dva dela sta Pirinska Makedonija, ki v večjem delu danes pripada Bolgariji, ter Egejska Makedonija, že omenjena severna grška pokrajina, za katero Grčija trdi, da je predmet makedonskih teritorialnih pretenzij, in zato nasprotuje imenu Makedonija, kot imenu svoje severne sosede (Natek, Natek, 1999, str. 104).

Ime Vardarska Makedonija se že dolgo pojavlja v grških medijih povsem v praktične namene, da se jasno loči, o kakšni teritorialni celoti je govora. Grki so s predlogom zadovoljni, saj to ime po njihovo jasno geografsko in zgodovinsko določa položaj njihove severne sosede (Siol. »Vardarska Makedonija« bi lahko rešila grško-makedonski spor, 2010).

Do neke mere predlog podpira tudi Makedonija, vendar v tem primeru vztraja na enakih stališčih kot na samem začetku pogajanj, in sicer da je sama dolžna to ime uporabljati le v meddržavnih odnosih z Grčijo, medtem ko v primeru diplomatskih odnosov z drugimi državami uporablja ime »Republika Makedonija« oziroma ime, pod katerim jo je določena država priznala (MMC RTV Slovenija. Vardarska Makedonija bi lahko bila kompromisna rešitev, 2010).

V tem krogu pogajanj, ki jih je prav tako vodil Mathew Nimetz, pa so se spet dotaknili tudi poimenovanja naroda, jezika in pridevnikov, ki izražajo nacionalnost. Grki namreč zahtevajo, da se tudi prebivalci Makedonije imenujejo »Vardarski Makedonci«, medtem, ko so Makedonci pripravljeni popustiti toliko, da sprejmejo oba naziva, torej »Makedonci« in »Vardarski Makedonci«. S tem se Skopje želi izogniti logističnim problemom in stroškom, ki bi nastali, saj bi v primeru, da sprejmejo le naziv »Vardarska Makedonija« in »Vardarski Makedonci«, to pomenilo, da bi bilo spet potrebno menjati ustavo in pa seveda vse osebne dokumente prebivalcev. To je eden resnejših problemov, ki jih je potrebno rešiti, saj namreč Grčija dandanes ne priznava makedonskih potnih listov in vizume izdaja na list papirja (MMC RTV Slovenija. Vardarska Makedonija bi lahko bila kompromisna rešitev, 2010).

Je pa pomembno dejstvo, da so Grki toliko popustili in za razliko od začetnih pogajanj že sami začeli podajati predloge o imenu, kateri vsebujejo izraz »Makedonija«, čeprav zahtevajo, da ob tem stoji še pridevnik ali drug toponim.

Konec leta 2009 je Evropska komisija zopet oddala pozitivno poročilo glede Makedonije in njeno pripravljenost na vstop v Evropsko unijo, vendar ji zaradi nasprotovanja Grčije zopet niso prižgali zelene luči za začetek pristopnih pogajanj sosedu (Siol. »Vardarska Makedonija« bi lahko rešila grško-makedonski spor, 2010).

Tu je seveda potrebno poudariti, daje leta 2009 večina evropskih držav za sodelovanje z Makedonijo uporabljalo njeno ime, določeno v ustavi, in sicer Republika Makedonija, kljub nasprotovanju Grčije (Petkovski, 2009, str. 85).

Vprašanje o pričetku pristopnih pogajanj pa je zaradi stalnega nasprotovanja Grčije ostalo na istem mestu in posledično pogosto izginilo iz dnevnega reda Evropskega sveta. S tem je Grčija dosegla odvratanje pozornosti od problema in izogibanje potencialnega pritiska (Dnevnik. Zoran Thaler Evropsko unijo poziva k začetku pogajanj z Makedonijo brez zamud, 2010).

Leta 2010 je skupina poslancev Evropskega parlamenta, ki jo je vodil nekdanji slovenski poslanec Zoran Thaler, takrat sicer poročevalec Evropskega parlamenta za Makedonijo, vložilo pobudo o čimprejšnji pospežitvi procesa vključevanja Makedonije v Evropsko unijo. Jasno so pozvali k pričetku pristopnih pogajanj, saj naj bi zastoj ogrozil mir in stabilnost v celotni regiji. Poleg tega bi se z vključitvijo Makedonije v Evropsko unijo krepila mednarodna trgovina, zaupanje v regiji ter povečala bi se ekonomska blaginja tako Makedonije kot tudi njenih sosed (Dnevnik. Zoran Thaler Evropsko unijo poziva k začetku pogajanj z Makedonijo brez zamud, 2010).

Omenjena skupina poslancev se je jasno obrnila tudi na Grčijo in jo pozvala, naj v luči solidarnosti podpre začetek pristopnih pogajanj svoje severne sosedu, saj je v času hude gospodarske krize politično in ekonomsko povezovanje med državami, še posebej pa med sosedami, vse bolj pomembno (Dnevnik. Zoran Thaler Evropsko unijo poziva k začetku pogajanj z Makedonijo brez zamud, 2010).

Iz tega bi mogoče lahko celo sklepali, da so se vpričo gospodarskega zloma Grčije in finančne pomoči držav Evropske unije karte premešale in se je spremenilo razmerje pogajalskih moči. Vendar pa Grčija še vedno, kljub veliki odvisnosti in gospodarski ter politični šibkosti ter odvisnosti od Evropske unije, vztraja pri svojih argumentih in zahtevah ter ne popušča. Pritiski nanjo so se sicer povečali, predvsem s strani evropskega komisarja za širitev, pa tudi s strani članic, ki si želijo Makedonijo v

EU, toda Nemčija in Francija sta poslali jasno sporočilo, da Evropski komisiji ne bosta dovolili izsiljevanja Grčije glede popuščanja slednje v primeru makedonskega približevanja Evropski uniji (B92, »Republika Severna Makedonija«, 2013).

Vrh organizacije NATO v začetku leta 2012 ni prinesel napredka; Makedonija zaradi nasprotovanja Grčije zopet ni dobila povabila za vstop (MMC RTV Slovenija. Spor med Makedonijo in Grčijo je svetovno varnostno vprašanje, 2012).

Predstavnik OZN Mathew Nimetz, ki je glavni posrednik med sprtima stranema, je kot svoj zadnji predlog o imenu podal ime »Republika Gornja Makedonija«, nato pa je spričo neuspehov začel z drugačno politiko; za nekaj časa je opustil podajanje predlogov, ki niso obrodili nobenih sadov. Namesto tega je državi raje začel spodbujati k pospešitvi pogajanj in možnosti, da se državi sami lotita dajanja predlogov. Poleg tega je zatrdil, da je vpričo današnje svetovne situacije spor med Makedonijo in Grčijo ne le politično, temveč tudi pomembno varnostno vprašanje (MMC RTV Slovenija. Spor med Makedonijo in Grčijo je svetovno varnostno vprašanje, 2012).

Makedonski predsednik Ivanov in predsednik makedonske vlade Gruevski sta se spet zavezala, da bo Makedonija naredila vse za čimprejšnjo rešitev spora. Slednji je celo omenil možnost referenduma, na katerem bi Makedonci sami potrdili, ali se z določenim kompromisnim imenom strinjajo ali ne (MMC RTV Slovenija. Spor med Makedonijo in Grčijo je svetovno varnostno vprašanje, 2012).

Državi na diplomatski ravni pod okriljem OZN nadaljujeta pogajanja, ki pa se redko premaknejo z mrtve točke. Obe sta kljub dvajset let trajajočem sporu in majhnemu napredku še vedno dokaj togi. Oktobra 2013 je grška stran predlagala ime »Slovansko albanska Makedonija«, torej ime po etničnih skupinah, ki v veliki večini sestavljajo prebivalstvo Makedonije (Siol. Grčija predlaga ime Slovansko-albanska Makedonija, 2013).

Ta predlog bi lahko razumeli kot poskus, da si Grčija na svojo stran pridobi albanski del prebivalstva Makedonije in tako s pomočjo notranjega razkola pride do svojega cilja, saj bi s tem albanski narod pridobil tudi mesto v samem imenu države.

Grška stran še vedno zahteva, da se isti naziv za severno sosedo uporablja tako v diplomatskih odnosih z Grčijo kot tudi z ostalimi državami, poleg tega pa vztrajajo, da se isto ime uporablja tudi v notranjih zadevah Makedonije; torej da je isto ime natisnjeno na vseh dokumentih, ki jih izdajajo institucije grške severne sosede. Makedonija je predlog ostro zavrnila, Nimetz pa je sporočil, da razlike med stališčema ostajajo velike ter da ni opaziti posebnega napredka (Blic. Grška predložila ime slovensko-albanska Makedonija, 2013).

5. PROJEKT »SKOPJE 2014« IN NJEGOVI VPLIVI NA GRŠKO-MAKEDONSKE ODNOSE

Projekt »Skopje 2014« je projekt makedonske vlade, ki se je začel leta 2010 in naj bi se zaključil 2014. Z njim so si Makedonci zadali arhitekturno prenoviti makedonsko prestolnico Skopje in na ta način poudariti svojo lastno identiteto (Jordeva, 2013).

5.1. VZROKI ZA IZVEDBO PROJEKTA

Z vprašanjem identitete ima makedonski narod velike probleme, saj je zanikana s strani sosed (že opisano grško nasprotovanje imenu, srbsko nepriznavanje makedonske avtokefalne cerkve ter bolgarsko nepriznavanje jezika in nacionalnosti), po drugi strani pa ima Makedonija tudi velike notranje etnične razlike med makedonsko večino in albansko manjšino. To vodi k vprašanju, kdo sploh so Makedonci in kakšna je njihova kultura. Vlada je to identitetno praznino skušala zapolniti s preureditvijo središča Skopja. Eden izmed pogojev za močno narodno zavednost naj bi bila tudi slavna zgodovina in njena obeležja, ki pa jih Makedonija in Skopje nimata na pretek, to pa je, po njihovo seveda, potrebno spremeniti. Eden od ciljev makedonske vlade je tudi spremeniti Skopje v moderno evropsko prestolnico in se tako na nek simboličen način vključiti v evropsko družino. Vendar pa so značilnosti evropskih mest tudi stara mestna jedra s številnimi znanimi, za narodovo zgodovino pomembnimi stavbami, kipi, mostovi in fontanami, kar naj bi v Skopju primanjkovalo. Še eden od vzrokov pa naj bi bil preveč socialistični zunanji izgled mesta; Skopje je bilo leta 1963 v močnem potresu precej porušeno in kasneje, sicer v doglednem času, obnovljeno, vendar pa po mnenju Makedoncev v preveliki meri prevladujejo betonski bloki in prazne površine. Poleg estetskih razlogov pa ima v povezavi s tem projekt še en namen, in sicer tudi v arhitekturnem smislu prekiniti in na nek način celo izbrisati komunistično dediščino in jo v tem segmentu odstraniti iz svoje identitete (Jordeva, 2013).

Tu velja omeniti, da nacionalna identiteta ni statična, ampak se skozi čas spreminja in zato lahko trdimo, da projekt »Skopje 2014« makedonske zgodovine in kulture označuje, ampak ustvarja (Jordeva, 2013).

5.2. IZVEDBA PROJEKTA IN GRŠKI ODZIV

Prvoten načrt projekta je obsegal obnovitev nekaterih starejših skopskih arhitekturnih znamenitosti, na primer trdnjava Kale, Kameni most čez Vardar, oficirski dom in nacionalno gledališče, katerim bi dali modernejši izgled. Poleg tega je načrt obsegal izgradnjo okoli sto kipov, dva mostova, petnajst novih institucionalnih zgradb ter številne fontane (Jordeva, 2013). Vlada je trdila, da bo projekt stal 208 milijonov evrov, vendar pa kritiki opozarjajo, da bo dejanska cena projekta znašala od 500 milijonov pa celo do milijarde evrov (BalkanIsnight. The new face of Macedonia, updated, 2013). Načrt se je kasneje večkrat spremenil. Nekatero zgradbo so dodali, druge odvzeli, pri tem pa so morali upoštevati številne tožbe, saj naj bi bil projekt pripravljen mimo veljavne makedonske prostorske zakonodaje (Jordeva, 2013). Zaradi protesta albanske skupnosti, ki je po Ohridskem sporazumu narod v okviru makedonske države z razmeroma velikimi narodnostnimi pravicami na področju državne in lokalne politike,

šolstva, kulture ipd. (University College Dublin. Ohrid Framework Agreement, 2001), so dodali tudi kipe albanskih politikov in kulturnikov.

Namen oblasti je bil s projektom predstaviti makedonsko identiteto kot hibrid antične helenske in slovanske kulture, saj naj bi bil makedonski narod zmes potomcev prebivalcev antičnega imperija Aleksandra Velikega in kasnejših slovanskih priseljencev. Temu pa ostro oporekajo Grki, ki trdijo, da ne obstaja nobena povezava med Aleksandro državo in današnjimi Makedonci, ki so slovanski narod (Zaantvort, 2014). Ker je, kot sem že omenil, število na novo postavljenih objektov veliko, se bom v nadaljevanju osredotočil na najpomembnejše izmed tistih, ki po grškem mnenju predstavljajo prisvajanje grške kulture s strani Makedoncev.

Največ pozornosti pri Grkih sta definitivno vzbudila spomenika antičnih makedonskih kraljev Filipa II Makedonskega in njegovega sina Aleksandra Velikega. Prav slednji kip spada med enega najpomembnejših, če ni celo najpomembnejši spomenik celotnega projekta. Visok je 14,5 metra, stal pa je skoraj 8 milijonov ameriških dolarjev. Postavljen na Ploščad Makedonija, osrednji skopski trg (Blic online. Pogledajte slike: U Skoplju podignut spomenik Aleksandru Makedonskom, 2011). Zanimivo je, da je njegovo uradno ime »Bojevnik na konju« in njegovo ime neposredno sploh ne dokazuje, da gre za Aleksandra Velikega, toda vsem je jasno, da je to spomenik Aleksandru Velikemu, ki ne nosi njegovega imena. S tem se je vlada na zvit način poskušala izogniti grškemu protestu, kar pa ji ni uspelo, saj je s postavitvijo spomenika prišlo do nove ohladitve že tradicionalno napetih odnosov med Makedonijo in Grčijo. Grki so protestirali takoj, ko je v javnost prišla informacija o nameri, da se spomenik sploh izgradi in zagrozili severnim sosedom, da bodo jih še naprej blokirali, pritožili pa so se tudi Evropski uniji, ki je Makedoncem svetovala, naj se izogibajo provokacijam Grkov. Tedaj pa je spomenik dobil svoje današnje ime, saj je njegovo prvotno ime vsebovalo ime Aleksandra Velikega. (TRT Makedonski, 2011).

SLIKA 6: Kip »Bojevnik na konju«

Vir: Žurnal.mk, 2011.

Podobna je zgodba s kipom Aleksandrovega očeta, Filipa II Makedonskega; tudi ta ni imenovan po osebi, ki jo predstavlja, da s tem ne bi vznemirili Grkov, ampak nosi zgolj ime »bojevnik«, čeprav vsi vedo, da kip predstavlja Filipa II. Visok je 13 metrov, stoji pa na 16-metrskem podstavku. Postavljen je bil leta 2012, stroški njegove postavitve pa niso javni, skupaj s fontano pred njim pa so ocenjeni na približno 9 milijonov evrov (Marušić, 2012).

SLIKA 7: »Bojevnik«

Vir: Trček, 2013.

Grki so se spotaknili tudi ob slavlolik »Porta Macedonia«, ki je bil postavljen leta 2012 in je posvečen dvajseti obletnici makedonske neodvisnosti. Na stenah se nahajajo številni reliefi s podobami Aleksandra Velikega, kar je spet razburilo Grke (Popović, 2012). Njihov zunanji minister je takoj po otvoritvi slavoloka makedonskemu kolegu poslal protestno noto in ga spet pogrjal zaradi kraje grške zgodovine (Točka.mk. Grcija upati protestna nota za Porta Makedonija, 2012). Objekt pa je veliko nezadovoljstva povzročil tudi med samimi Makedonci, ki ga kritizirajo zaradi visokih stroškov (Kuzmanovski, 2013); makedonske davkoplačevalce je namreč stal 4,4 milijona evrov (B92. Skopje unveils grandiose arch monument, 2012).

SLIKA 8: Porta Macedonia

Vir: Wikipedia, 2013.

6. SKLEP

V tem delu sem predstavil spor o imenu med Grčijo in Makedonijo. Grčija namreč ne priznava imena Makedonija in z njo povezanih izrazov, saj trdi, da ima izključno pravico do tega imena ona, ki se smatra za naslednico prve makedonske države iz antike, Makedonijo pa obtožujejo, da pod krinko imena izraža teritorialne pretenzije po grškem ozemlju. Dejanski spor se je začel z razglasitvijo makedonske neodvisnosti in razglasitvijo nacionalnih simbolov in ni razrešen še danes, čeprav številna nasprotja med narodoma na tem področju obstajajo že od samega začetka bujenja makedonske narodne zavesti v 19. stoletju. Dejstvo je, da je posledice spora občutila predvsem Makedonija; na zunanjepolitičnem področju, saj je le s težavo po pogajanjih dosegla priznanje in še to ne pod imenom Republika Makedonija, ki je zapisan v njeni ustavi, ampak zaradi grškega pritiska pod imenom Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija. Poleg tega je spor za nekaj let odložil vstop Makedonije v Organizacijo združenih narodov, zaradi nasprotovanja Grčije pa ji še vedno ni uspelo dobiti povabila za vstop v Evropsko unijo in NATO, saj je Grčija na vseh zasedanjih vložila veto. Spor je dosegel višek leta 1994, ko je Grčija zaprla mejo z Makedonijo in sprožila embargo na makedonske izdelke ter preprečila dotok blaga v Makedonijo, za katero je bila pot preko Grčije do solunskega pristanišča zaradi kaotičnega stanja v drugih makedonskih sosedah v tistem času pravzaprav edino okno v svet. Ta blokada je že tako gospodarsko šibki Makedoniji prizadela ogromno gospodarsko škodo. Zadeve so se umirile z Začasnim sporazumom leta 1995 in odnosi so se malenkost izboljšali. Čeprav se je Makedonija obvezala, da bo uporabljala ime NJRM, to Grčije ni oviralo pri nadaljnjih blokadah, zato je leta 2008 celo vložila tožbo proti Grčiji na mednarodnem sodišču. Makedonska zmaga je bila pirova; čeprav je mednarodno sodišče razsodilo v njen prid, je hkrati določilo, da nima vzvodov, ki bi Grčijo odvrnilo od nadaljnjih blokad. Makedonija in Grčija še danes nadaljujeta pogajanja, sedaj pod pokroviteljstvom mednarodne skupnosti, vendar pa ta bolj ali manj stojijo na mestu. Položaj pa še poslabšujejo dejanja Makedonije v zadnjem desetletju; avtocesto proti Grčiji so namreč poimenovali po Aleksandru Velikem, prav tako pa so v središču Skopja zgradili veliko število kipov, ki ponazarjajo antične junake, kar je razburilo Grke. Eno od vprašanj, ki se ob tem sporu pojavlja, je, kako si lahko Grčija jemlje pravico do javnega pozivanja Makedonije in Makedoncev, naj ne uporabljajo svojega imena, s katerim se identificirajo in jim predstavlja nacionalno identiteto. Drugo, še pomembnejše dejstvo, je, da z zahtevami o spremembi celo pogojujejo vstop Makedonije v nadsionalne povezave. Čeprav ni neznan pojav, da si dve ali več držav lasti določene elemente identitete, pa je razsežnost tega spora svojevrsten precedens; ni namreč znano, da bi spor o posameznih elementih identitete prišel do take stopnje. Tudi dejanje mednarodne skupnosti je v tem primeru dokaj nenavadno; po odzivih na grški embargo in razsodbo v sporu na meddržavnem sodišču je sicer razvidno, da moralno podpirajo Makedonijo, po drugi strani pa na noben način ne poskušajo pritisniti na Grčijo, da z blokiranjem preneha. To je še posebej zanimivo, če se spomnimo na primer slovenske blokade vstopa Hrvaške v Evropsko unijo; tam je šlo za spor o oprijemljivejši stvari, o ozemlju,

pa je bilo vseeno stališče EU do blokade negativno z argumentom, da bilateralna nesoglasja ne smejo biti razlog za blokado. Očitno je diplomatska moč Grčije tako velika, da se pritiskom uspe izogniti oziroma Makedonija ni dovolj zanimiva za EU, saj tudi spričo gospodarske krize v Grčiji in njene odvisnosti od EU nič ne kaže, da bi se kaj spremenilo. Negativna dejanja pa prihajajo tudi z makedonske strani; projekt Skopje 2014, ki naj bi bil med drugim utrjevanje makedonske narodne zavesti, bi lahko izpeljali drugače, predvsem na podlagi zgodovinskih osebnosti in dogodkov, s katerimi imajo več povezave kot z antičnimi junaki, s katerimi razen imena nimajo veliko skupnega. Poleg tega pa lahko iz lastne izkušnje izjavim, da nove stavbe v glavnem dajejo vtis helenističnega tujka v sicer balkanski prestolnici; lahko celo trdim, da so s projektom svojo prestolnico iznakazili svoj nacionalni simbol, namesto da bi ga okrepili. Za nadaljnje raziskovanje grško-makedonskega spora pa sta poleg imena zanimivi še dve tematiki, in sicer vprašanje makedonske manjšine v severni Grčiji ter problematika Dojranskega jezera, katerega izčrpavanje na grški strani povzroča naravno katastrofo. Vendar pa ti dve področji na grško-makedonske odnose nimata niti približno takega vpliva kot spor o imenu.

Hipoteza, da je razlog za spor grško nepriznavanje samostojne identitete Makedonije in Makedoncev, ne drži. Čeprav Grki ne priznavajo imena Makedonija, ne priznavajo makedonske verzije zgodovine, vseeno ne zanikajo samostojne identitete svoje severne sosedice, le zanikajo številne elemente te, ki jih za svoje priznavajo Makedonci. Dokaz za to so številni grški predlogi o imenu, priznavanje države in nenazadnje nadaljevanje pogajanj. Če smo malo bolj provokativni, Grčija makedonsko identiteto priznava zgolj tako, kot si jo predstavlja sama, zanika pa tako, kot jo za svojo občutijo Makedonci. Eden od vzrokov za grško-makedonski spor je torej grško nepriznavanje makedonske identitete z elementi, ki jih kot del svoje identitete smatrajo Grki, ne pa kategorično zavračanje vsakega poskusa izoblikovanja makedonske identitete.

SUMMARY

In this diploma work I have presented dispute on name between Greece and Macedonia. Greece does not acknowledge the name Macedonia and the terms connected to this name. Greece claims to have the right to this name as Greece consider itself as the descendant of the first Macedonian state from the antique era. Furthermore, Greece accuses Macedonia to have territorial pretensions to Greek land under cover of this name. The actual dispute began when Macedonia declared independence and announced its national symbols. This dispute has not been soled till nowadays, although numerous differences between the two nations have been present from the very beginning of awakening Macedonian national conscience in the 19 th century. It is a fact that macedonia above all has felt the consequences of this dispute in the state affairs, namely Macedonia has attained its recognition with great diffucly under the name of Republic of Macedonia. The name Republic of Macedonia is written alaso in the Macedonian constitution. Because of the pressure of Greece, Macedonia had to write its name as The former Yugoslav republic of Macedonia. Because of this dispute Macedonia could not join the Organisation of United Nations, furthermore

Macedonia still has not received the invitation to enter the European Union and NATO, because Greece has declared veto at all meetings. The dispute reached its peak in 1994 when Greece closed its borders with Macedonia and declared embargo to Macedonian products and obstructed the import of goods which have arrived via Solun /Thessaloniki/ into Macedonia. Because of chaotic circumstances in Macedonian neighbouring countries the trade via Solun was the only possible way at that time, that is why this blockade brought immense economic damage to economically weak and poor Macedonia. The situation was improved in 1995 with the Temporary agreement and the relations were a bit better. Although Macedonia agreed to use the name The former Yugoslav republic of Macedonia, this did not prevent Greece to make further blockades, therefore in 2008 Macedonia brought an action against Greece in international court. Macedonia won the lawsuit, but the court had no instrument to prevent Greece from further blockades. Macedonia and Greece still continue the negotiations, now under the patronage of international community, but the negotiations seem to be at standstill. In the last decade Macedonia has deteriorated the situation. The highway to Greece has been named after Alexander the Great and in the capital of Macedonia, in Skopje many statues which represent antique heroes have been erected. This has considerably upset the Greeks. One of the questions which have appeared is: what gives to Greece the right to urge Macedonia and Macedonians not to use their name with which they identify themselves in which represents their national identity. Another, even more important fact is that with its demands to change the name, Greece prevents Macedonia to enter international connections. It is not unknown phenomenon that two or more countries own some of the same elements of identity, the extensiveness of this dispute is a special precedent; it is not known that the dispute on some elements of identity could have reached this stage. Also the acts of international community have been unusual; it is clear that Macedonia has moral support of international community, but nobody tries to prevent Greece to make further blockades. If we remember the case of Slovenia's blockade to Croatia's entering the European Union. The dispute was based on practical thing, on land, however, EU Slovenia's blockade assessed as negative. EU claimed that bilateral dispute should not be the reason to make a blockade. Apparently the diplomatic power of Greece is huge and it manages to avoid the pressure, or Macedonia is not interesting enough for EU. The economic crisis in Greece and its dependence on EU do not show any prospects to make the situation better. Also Macedonia should make some things in a better way. For instance, Project Skopje 2004, which is supposed to consolidate Macedonian national awareness, should be carried out otherwise and above all on basis of historical personalities and historical events. From my own experience I could claim that new buildings give an impression of hellenistic intruder in a Balkan capital. I could even say that with this project the Macedonians have mutilated their national symbol instead of consolidating it. For further research of this dispute there remain open two more themes, namely, the question of Macedonian national minority in northern Greece and the problem of Dojran lake. Pumping out Dojran lake on Greek side causes natural catastrophe. But the impact of these two questions could not by any means be compared to that of the dispute on the name.

Hypothesis that the reason of the dispute is the fact that Greece does not recognize the independent identity of Macedonia and Macedonians is now rejected. Although the Greeks do not recognize the name Macedonia and they do not recognize Macedonia's version of history, they do not deny the independent identity of their northern neighbouring state, they only deny numerous elements of history which the Macedonians want to own. The evidence seem to me numerous Greeks suggestions of a name, recognition of the country and continuation of negotiations. If we may be provocative, Greece recognizes Macedonian identity in the way Greecet represents it. Greece denies it in the way the Macedonians feel it as their own. One of the reasons for the dispute is Greece's not recognizing the Macedonian identity with some elements, that the Greeks consider to be their own and not categorical denial of every Macedonian attempt to make Macedonian identity.

РЕЗИМЕ

Во ова дипломско дело ви го представив спорот за името меѓу Македонија и Грција. Грција, имено, не го прифаќа името Македонија и сите термини поврзани со неа, тврдејќи дека тие имаат исклучителни права до името како наследници на првата македонска античка држава, обвинувајќи ја Македонија дека под маската на името се кријат територијални претензии по грчката територија. Суштинскиот спор започнал со прогласувањето на македонската независност и прокламирањето на национални симболи и не е решен ни ден-денес иако бројни спротивставувања меѓу народите на тоа подрачје постојат уште од самото будење на македонската народна совест во 19-тиот век. Факт е, дека последиците од спорот ги почувствува првенствено Македонија на надворешно политичкото подрачје, со потешкотии по преговарања достигна признание и дури и тоа не под името Република Македонија кое е запишано во нејзиниот Устав, туку заради притисоците од грчката страна, под името Бивша Југословенска Република Македонија (БЈРМ - From, Former Yugoslav Republic of Macedonia). Покрај тоа, спорот за името го одложи и влезот на Македонија во Обединетите Нации, заради спротивставувањата на Грција и се уште немаат добиено покана за влез во ЕУ и НАТО, бидејќи Грција на секоја седница им дава вето. Спорот го достигнал врвот во 1994 година кога Грција ја затворила границата со Македонија и дала забрана за увоз на македонски производи и препречила проток на производи во Македонија. Во тоа време, заради хаосната ситуација во соседните земји, трговијата преку Солун во Грција бил единствениот пат, па затоа оваа блокада и донесла огромна економска штета на економски слабата Македонија. Состојбата се смирила со привремената спогодба во 1995 година кога односите минимално се подобриле, но иако Македонија се обврзала да го користи името БЈРМ, тоа сепак не ја спречило Грција во понатамошните блокирања заради што Македонија во 2008 вложи тужба кај Меѓународниот Суд. Македонија иако добива пресуда во нејзина полза, судот сепак и понатаму не ги спречува новите блокади. Македонија и Грција и денес продолжуваат со преговорите, сега под покровителство на меѓународните организации, но сепак се уште нема никакви промени. Состојбата

дополнително ја влошуваат македонските дела во последната декада; автопатот кон Грција се именува Александар Македонски, во центарот на Скопје се изградени голем број споменици кои илустрираат антични јунаци, што ги разгневува Грците. Едно од прашањата кое се појавува со овој спор е, како може Грција да си го земе за право јавното повикување на Македонија и Македонците, да не го употребуваат своето име со кое се идентификуваат и кое им представува национален идентитет. Друг уште поважен факт е што со барањата за промена дури и ја условуваат Македонија во меѓународните врски. Иако не е непозната појава две или повеќе држави да делат одредени елементи на идентитет, обсежноста на овој спор е посебен преседенс, не е познато спор за одредени елементи на идентитет да дојде до овој степен. Дури и работата на меѓународните организации во овој случај е поприлично чудна; по одзивот на грчкото ембарго и пресудата во спорот кај меѓународниот суд е јасно дека морално ја подржуваат Македонија, од друга страна пак, на ниеден начин не пробуваат да ја притиснат Грција да ги престане блокадите. Ова е особено интересно, ако се потсетиме на пример, на словенечките блокади за влез на Хрватска во Европската Унија; таму беше спорот околу материјални работи, за земјиште, па сеедно ЕУ ги процени словенечките блокади негативно, со аргумент дека билатералните несогласувања не треба да бидат причина за блокади. Очигледно е дека дипломатската моќ на Грција е толку голема, што може да ги избегне притисоците, или поточно Македонија не е доволно привлечна за ЕУ. Економската криза во Грција и нејзината зависност од ЕУ исто така не покажуваат дека нешто може да се промени. Негативни дејства доаѓаат и од македонската страна; проектот Скопје 2014 кој би требало да биде зацврстување на македонската народна совест, би можел да се изведе и многу поинаку, првенствено врз основа на историски личности и настани со кои имаат поголема поврзаност отколку со античките јунаци, со кои освен името и немаат нешто заедничко. Покрај тоа, можам да изјавам и од лично искуство дека новите објекти воглавно даваат впечаток на хеленистичен натрапник во Балканска престолнина, па дури и можам да кажам дека со проектот, нивната престолнина го унакажала својот национален симбол, наместо да го зајакни. Во понатамошното истражување на грчко-македонскиот спор, покрај името се интересни уште две тематикки: прашањето за македонското малцинство во Северна Грција и проблематиката со Дојранското Езеро, чие исцрпување од грчката страна предизвикува природна катастрофа. Но, овие две подрачја на грчко-македонските односи немаат ниту приближно исто влијание како спорот со името.

Хипотезата, дека е причина за спорот грчкото непризнавање на самостојниот идентитет на Македонија и Македонците, не држи. Грците не го признаваат името Македонија, тие не ја признаваат ниту македонската верзија во историјата, но, не го негираат самостојниот идентитет на своите северни соседи, туку само бројните елементи од историјата кои Македонците ги присвојуваат. Доказ за тоа се бројни грчки предлози за името, препознавање на државата и продолжување на преговорите. Ако смееме да се изразиме малку попровактивно, би можело да се

рече дека Грција го признава македонскиот идентитет само така како што си го замислила сама, ја негира па на начинот на кој си го прифаќаат Македонците. Значи, една од причините за грчко-македонскиот спор е грчкото непризнавање на македонскиот идентитет со елементи кои ги признаваат за свои, а не категорично негирање на секој обид Македонците да си го изградат македонскиот идентитет.

7. VIRI IN LITERATURA

- Arheo oblog.mk URL: <http://arheo.blog.mk/2010/02/25/osvrt-kon-knigata-prokolnata-zemja-od-miron-dinkov/> (citirano 5.4.2014)
- Atlas sveta za osnovne in srednje šole. 1993. Ljubljana. Mladinska knjiga, 227 str.
- Basic economic indicators for Republic of Macedonia. National Bank of the Republic of Macedonia. URL:<http://www.nbrm.mk/default-en.asp?ItemID=89A26FA4B8AA8F4CA6CF243F984FF307> (citirano 30.4.2014)
- Beškovnik, B., 2009. Panevropski transportni koridorji. eTransport. URL: <http://www.etransport.si/vsebina/ogled/306> (Citirano 6. 8. 2014)
- Bratož, R., 2010. Grška zgodovina. Ljubljana, Zveza zgodovinskih društev, Študentska založba, 321 str.
- Brvar, K., 2006. Političnogeografski razvoj Makedonije po razpadu SFRJ in njene razvojne možnosti. Diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, oddelek za geografijo, 108 str.
- Cestni atlas Evrope. 2001. 1: 800 000. Ljubljana, Mladinska knjiga, 164 str.
- Doblšek, D., 2012. Političnogeografska analiza meja Makedonije. Diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 119 str.
- Evropski poslanci za začetek pogajanj Makedonije z EU. Planet Siol.net. 2010. URL: http://www.siol.net/novice/svet/2010/02/evropski_poslanci_za_zacetek_pogajanj_make_donije_z_eu.aspx (citirano 20.11.2013)
- Grcija upati protestna nota za »Porta Makedonija«. Točka.mk. 2012. URL: <http://tocka.com.mk/1/59557/grcija-upati-protestna-nota-za-porta-makedonija> (Citirano 5. 8. 2014)
- Grčija predlaga ime Slovansko-albanska Makedonija. Planet Siol. Net. 2013. URL: http://www.siol.net/novice/svet/2013/10/slovansko_albanska_makedonija_grcija.aspx (citirano 20.11.2013)
- Grška predložila ime Slovensko-albanska Makedonija. 2013. Blic online.URL:<http://www.blic.rs/Vesti/Svet/416004/Grcka-predlozila-ime-Slovenskoalbanska-Makedonija> (citirano 20.11.2013)
- Grki za ime Vardarska Makedonija. Slovenske novice. 2010.URL: <http://www.slovenskenovice.si/novice/svet/grki-za-ime-varinarska-makedonija> (citirano 20.11.2013)
- Horvat, M., 2011. Pirova zmaga Makedonije nad Grčijo. Mladina. URL:<http://www.mladina.si/107409/pirova-zmaga-makedonije-nad-grcijo> (citirano 18.11.2013)
- Jordeva, M., 2013. SKOPJE 2014: prostor kot laboratorij izumljanja identitete. Razpotja. URL: <http://www.razpotja.si/skopje-2014-prostor-kot-laboratorij-izumljanja-identitete/> (citirano 8.5.2014)

- Makedonija dobila tožbo proti Grčiji zaradi imena. Multimedijijski center Radiotelevizije Slovenija. 2011 URL: <http://www.rtvlo.si/svet/makedonija-dobila-tozbo-proti-grciji-zaradi-imena/272131> (citirano 19.11.2013)
- Makedonska Makedonija. URL: http://www.todoroffs.com/makedonska/Gallery/gallery_index.htm (citirano 5.4.2014)
- Makedonski dokumenti. 2009. Mk.blogspot. URL: http://documents-mk.blogspot.com/2009_06_01_archive.html (citirano 13. 8. 2014)
- Malijanska, R., 2010: Makedonsko-grški spor in mednarodno pravo. Diplomsko delo. Ljubljana, Pravna fakultata, Katedra za mednarodno pravo, 56 str. URL: <http://www.unaslovenia.org/sites/default/files/file/Rada-Malijanska.pdf>(citirano 25. 10. 2013)
- Marušić, S., 2012. Giant statue of Philip of Macedon erected in Skopje. BalkanInsight. URL:<http://www.balkaninsight.com/en/article/giant-statue-of-philip-erected-in-skopje>(Citirano 3. 8. 2014)
- Marušić, S., 2013. Skopje 2014: The new face of Macedoina, updated. BalkanInsight. URL:<http://www.balkaninsight.com/en/gallery/skopje-2014> (citirano 9.5.2014)
- Naselenie. Državen za zavod za statistika. URL: <http://www.stat.gov.mk/OblastOpsto.aspx?id=2> (citirano 26. 8. 2014)
- Natek, K., Natek, M., 1999. Države sveta 2000. Ljubljana, Mladinska knjiga, 704 str.
- Nećak, D., Repe B., 2003. Oris sodobne obče in slovenske zgodovine. Ljubljana, Filozofska fakulteta, oddelek za zgodovino, 342 str.
- Ohrid Framework Agreement. Unversity Colege Dublin. 2001. URL: <http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf>(citirano 29. 7. 2014)
- Otvaranje na spomenik fontana voin na konj. Turska radiotelevizija Makedonija. 2011. URL: <http://www.trtmacedonian.com/trtworld/mk/newsDetail.aspx?HaberKodu=a7c635ff-8af9-489b-867a-9d01e3251863> (citirano 9.5.2014)
- Petkovski, L., 2009. Spor o imenu med Makedonijo in Grčijo: identitetni spopad tekmovalnih nacionalnih naracij. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 130 str.
- Pogledajte slike: U Skoplju podignut spomenik Aleksandru Makedonskom. 2011. Blic online. URL: <http://www.blic.rs/Vesti/Svet/261346/Pogledajte-slike-U-Skoplju-podignut-spomenik-Aleksandru-Makedonskom>
- Popović, M., 2012. Grcija ke protestira za Porta Makedonija. Utrinski.mk. URL: <http://www.utrinski.mk/?ItemID=1899C46BC8925543BFEF28B3BE4C7D51> (Citirano 5. 8. 2014)
- Population on January 1st. Eurostat. URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1> (citirano 26. 8. 2014)

- Proba na fontanata okolu »voin na konj«. Žurnal. 2011. URL: <http://www.zurnal.mk/content.asp?id=201182210120> (citirano 9.5.2014)
- Rebernik, D., 2009. Osnove fizične geografije Evrope. Ljubljana, Filozofska fakulteta, oddelek za geografijo, 184 str.
- Ristovski, B. 1999. Istorija na makedonskata nacija. Skopje, Makedonska akademija na naukite i umetnostite, 739 str.
- Skopje proti imenu »Severna Makedonija«.Multimedijski center Radiotelevizije Slovenija. 2008. URL: <http://www.rtv slo.si/svet/skopje-proti-imenu-severna-makedonija/93336> (citirano 20.11.2013)
- Skopje unveils grandiose arch monument. B92. 2012. URL: http://www.b92.net/eng/news/region.php?yyyy=2012&mm=01&dd=07&nav_id=78174 (citirano 5.8. 2014)
- Skopje 2014. Wikipedia. 2014. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Skopje_2014 (citirano 9.5.2014)
- Spor med Makedonijo in Grčijo je svetovno varnostno vprašanje. Multimedijski center Radiotelevizije Slovenija. 2012. URL: <http://www.rtv slo.si/svet/spor-med-makedonijo-in-grcijo-je-svetovno-varnostno-vprasanje/277336> (citirano 22. 11. 2013)
- Stalev, G. 2001. Istorija na makedonskata kniževnost 1800–1945, I del, Skopje: Institut za makedonska literatura, 240 str.
- Kuzmanovski, B., 2013. Sumnje i nedoumice oko projekta »Skoplje 2014«. Radio Slobodna Evropa. URL : <http://www.slobodnaevropa.org/content/sumnje-i-nedoumice-oko-projekta-skoplje-2014/24972907.html>(citirano 5. 8. 2014)
- Varčevalni ukrepi nujni za preživetje Grčije.Multimedijski center Radiotelevizije Slovenija. 2010. URL: <http://www.rtv slo.si/svet/varcevalni-ukrepi-nujni-za-prezivetje-grcije/229130>(citirano 4.4.2014)
- Vardarska Makedonija bi lahko bila kompromisna rešitev. Multimedijski center Radiotelevizije Slovenija. 2010. URL: <http://www.rtv slo.si/svet/vardarska-makedonija-bi-lahko-bila-kompromisna-resitev/232665> (citirano 3. 2. 2014)
- Veliki atlas sveta. 1996. Ljubljana. DZS, 390 str.
- Vernik, J., 2010.Političnogeografski aspekti vstopanja Makedonije v Evropsko unijo. Diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 79 str.
- World economic outlook database- October 2013. International monetary found. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=68&pr.y=14&sy=2011&ey=2018&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=962%2C174&s=NGDPDPC&grp=0&a=> (citirano 5. 4. 2014)
- Zantvoort, J., 2014. Skopje 2014: Tragedy or farce? Balkanist. URL: <http://balkanist.net/skopje-2014-tragedy-or-farce/> (citirano 1. 8. 2014)

- Zastava Makedonije. SETimes.com.URL:
http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/hr/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries/macedonia?country=Macedonia (citirano 5.5. 2014)
- Zoran Thaler Evropsko unijo poziva k začetku pogajanj z Makedonijo brez zamud. Dnevnik. 2010. URL:<http://www.dnevnik.si/svet/1042366620> (citirano 18. 2. 2014)
- Zupančič, J., 2006. Geopolitične razsežnosti makedonskega vprašanja. Razprave in gradivo -Inštitut za narodnostna vprašanja, (2006) 48/49., str. 124–154.
- »Republika Severna Makedonija«. B92.URL:
http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=01&dd=05&nav_category=167&nav_id=675083 (citirano 20.11.2013)
- »Vardarska Makedonija« bi lahko rešila grško-makedonski spor. Planet Siol.net. 2010. URL: http://www.siol.net/novice/svet/2010/06/wardarska_makedonija.aspx (citirano 20.11.2013)

8. SEZNAM SLIK IN TABEL

Slika 1: Lega preučevanega območja v okviru jugovzhodne Evrope.....	10
Slika 2: Karta Grčije in Makedonije	12
Slika 3: Delitev pokrajine Makedonije po balkanskih vojnah	21
Slika 4: Zastava NJRM s kutleško zvezdo, v uradni veljavi od 1991-1995	28
Slika 5: Spremenjena zastava NJRM, v veljavi od 1995 do danes.....	28
Slika 6: Kip »Bojevnik na konju«.....	44
Slika 7: »Bojevnik«	45
Slika 8: Porta Macedonia.....	46

Tabela 1: Primerjava ekonomskih kazalcev Republike Makedonije med letoma 1994 in 1996	33

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 8. Septembra 2014

Timotej Trček

Izjava kandidata

Spodaj podpisani Timotej Trček izjavljam, da je besedilo diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in

dovoljujem / ne dovoljujem

objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

8.8.2014